

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: СТАН ТА РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ»**

Виконала: студентка 4-го року
навчання,

Спеціальність:
051 «Економіка»

Капінус Дарія Євгеніївна

Керівник Шевченко О. О.,
(прізвище та ініціали)
кандидат економічних наук, доцент

Рецензент Топішко Н. П.
(прізвище та ініціали)
кандидат економічних наук, доцент
з оцінкою _____

Секретар ЕК _____
« ____ » _____ 20 ____ р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХОВОГО РИНКУ ТА ЙОГО РОЛІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СТАБІЛІЗАЦІЇ	6
1.1. Поняття та роль страхування в економіці	6
1.2. Ринок страхових послуг та його роль у забезпеченні економічної стабільності	12
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	19
2.1. Поточний стан та тенденції розвитку страхового ринку України.....	19
2.2. Економетричний аналіз взаємозв'язку між страхуванням та економічною стабільністю	26
2.3 Ключові висновки з аналізу та емпіричних результатів.....	33
Висновки до розділу 2	36
РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ	38
3.1. Рекомендації щодо інституційних та операційних вдосконалень задля забезпечення стабільності ринку	38
3.2. Стратегія модернізації українського сектору страхування та системи його моніторингу	48
3.3. Перспективи українського страхового ринку	51
Висновки до Розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ	58
ДЖЕРЕЛА.....	60
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність теми. Фінансова система будь-якої країни є складним організмом, що реагує на найменші коливання внутрішніх та зовнішніх факторів. Світова економіка неодноразово зазнавала глибоких фінансових потрясінь впродовж останніх років, як світова фінансова криза 2007-2008 років, пандемія Covid-19, а тепер широкомасштабна війна в Україні, підриваючи усталені переконання щодо ефективності традиційних регуляторних моделей.

Із підвищенням макроекономічного тиску, геополітичної нестабільності та сталої структурної трансформації на фінансових ринках, питання забезпечення економічної стабільності стає дедалі більше значущим. З огляду на економічну кризу, соціальні проблеми та невизначеність, зростає інтерес до механізмів, які можуть не лише пом'якшити наслідки криз, але й підтримувати довгострокове зростання та відновлення. Одним із таких інструментів досягнення макроекономічної рівноваги виступає страхування. Галузь поєднує функції розподілу ризиків, компенсації, а також захисту, підвищуючи стійкість економіки до внутрішніх та зовнішніх потрясінь.

Значення страхового ринку зростає в сучасних умовах, коли українська економіка переживає тривалу невизначеність через масштабні військові атаки, руйнування виробничих потужностей та зміни в поведінці суб'єктів господарювання. Значення страхового ринку як інфраструктури фінансової системи та ефективного двигуна економічного відновлення полягає в його здатності підтримувати стабільність економічної активності, підвищувати інвестиційну привабливість та створювати довгострокові фінансові ресурси для економіки.

Порівняно з країнами ЄС, український ринок страхування, незважаючи на свій величезний потенціал, все ще залишається недостатньо розвиненим.

Страхова галузь не в змозі повноцінно виконати свою функцію стабілізатора через різні фактори, такі як низька довіра населення, обмежений портфель продуктів, низьке проникнення страхування та інституційні проблеми. Тому особливого значення набувають науковий аналіз поточного стану ринку страхування, оцінка його ефективності та аналіз його потенційного впливу на економічну стабільність, що визначає зміст даного дослідження.

Об'єктом дослідження є український ринок страхових послуг.

Предметом дослідження виступає роль ринку страхових послуг у забезпеченні економічної стабільності.

Метою даної роботи є аналіз поточного стану, структури, трендів розвитку українського страхового ринку, а також оцінка його потенціалу як інструменту економічної стабілізації.

З цією метою в дослідженні поставлено **наступні завдання**:

- дослідити теоретичні основи функціонування страхового ринку;
- дослідити інституційне середовище та нормативно-правову базу, що регулюють діяльність українських страхових компаній;
- оцінити сучасний стан страхового ринку за допомогою ключових показників, таких як проникнення страхування, обсяг премій та платежів, структура страхових премій, а також активи страхових компаній;
- побудувати економетричну модель взаємозв'язку між зростанням страхового ринку та ключовими показниками економічної стабільності;
- виявити основні проблеми та обмеження, що перешкоджають ефективному функціонуванню страхового ринку України;
- запропонувати заходи щодо підвищення ефективності страхового ринку та посилення його стабілізуючої функції в національній економіці;
- розробити стратегію модернізації української системи страхування та її регулювання;
- дослідити перспективи українського ринку страхових послуг.

Методологія дослідження ґрунтується на аналізі економічних процесів, порівняльному, структурному та економетричному методах аналізу, а також на системному підході до аналізу статистичних даних Державної служби статистики, Національного банку України та відповідних міжнародних організацій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні зв'язку між показниками макроекономічної стабільності та розвитком ринку страхових послуг, а також розробці стратегій сприяння розвитку сектору страхування в Україні.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані органами державної влади, страховими компаніями, фінансовими установами та іншими зацікавленими сторонами для розробки політики, стратегій та реформ, спрямованих на сприяння розвитку ринку страхування та підтримку економічної стабільності в Україні.

Структура та обсяг наукової роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХОВОГО РИНКУ ТА ЙОГО РОЛІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СТАБІЛІЗАЦІЇ

1.1. Поняття та роль страхування в економіці

Страховання є невід'ємним компонентом сучасної економічної системи. Зародившись концептуально ще у 1750 до н.е., разом з появою Кодексу Хаммурапі [1, с. 53], та затвердившись у ближчій формі до свого сучасного прояву близько 18-19 століття в період Епохи Розуму та Просвітництва більш глобально [2, с. 9] страхова справа пройшла безліч етапів трансформації, залишаючись головним механізмом трансферу ризику. На сьогодні страхування є складною галуззю, яка впливає на широкий спектр економічної діяльності. У свою чергу, управління ризиками є запорукою забезпечення економічної стабільності держави. Такі твердження приводять нас до бачення страхування як ключового фактору покращення добробуту суспільства.

На початку 1960-х років Кеннет Ерроу та Карл Борх опублікували основоположні статті, які можна вважати початком сучасного економічного аналізу страхування. [3] Тема страхування несе широкий спектр для досліджень та вивчення. Саме тому над нею працювала низка українських та зарубіжних вчених, серед яких є В. Д. Базилевич, В. І. Фисун, Г. М. Ярова, Е. Дж. Воган, Т. М. Воган, Ж. Ф. Аутревіль, Л. Бойко, М. Туган-Барановський, Г. О. Нагаєва, О. В. Олійник, О. І. Барановський, К. Г. Воблий, С. С. Осадець, М. І. Мальований, Р. В. Пікус, Ю. Л. Бабенко, Н. В. Ткаченко, А. С. Шолойко, О. О. Гаманкова, Т. А. Говорушко, Ю.М. Клапків, В. Гаттескі, Дж. Стігліц, М. Ротшильд, К. Ерроу, та інші.

Задля кращого розуміння страхування, як економічної категорії, варто ознайомитися з існуючими визначеннями даного терміну. З цією метою авторкою було складено таблицю, де наведено визначення терміну

«страхування», представлене вітчизняними та іноземними авторами, та у Законі України «Про страхування».

Таблиця 1.1

Визначення терміну «страхування»

Визначення	Автор/Джерело
У соціальному плані страхування є формою (способом), участі держави, роботодавців та громадян у справі захисту особистих інтересів громадян і створення у такий спосіб умов для забезпечення соціальної та політичної стабільності в суспільстві.	В. Д. Базилевич та інші
Спосіб захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб в умовах ринкової економіки.	В. І. Фисун, Г. М. Ярова
Страховання є складним і заплутаним механізмом, тому його важко визначити. Однак у своєму найпростішому аспекті воно має дві основні характеристики: передача або перенесення ризику від однієї особи до групи; розподіл збитків на певній справедливій основі між усіма членами групи.	Е. Дж. Воган, Т. М. Воган
Страховання є основним інструментом управління ризиками і відіграє важливу роль в економічному, соціальному та політичному житті всіх країн.	Ж. Ф. Аутревіль
Страховання - правовідносини щодо захисту страхових інтересів фізичних та юридичних осіб (страховий захист) при страхуванні ризиків, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням, з володінням, користуванням і розпорядженням майном, з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі, у разі настання страхових випадків, визначених договором страхування, за рахунок коштів фондів, що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових премій (платежів, внесків), доходів від розміщення коштів таких фондів та інших доходів страховика, отриманих згідно із законодавством.	Закон України «Про страхування» від 18.11.2021 № 1909-IX

Продовження таблиці 1.1

Своєрідний метод боротьби з тими випадковими нещастями, які вражають не одночасно обширні групи господарств, а окреме господарство.	М. Туган-Барановський
Використання контрактів для зменшення та перерозподілу ризику. У договорі страхування страховик приймає фіксовану оплату або премію від страхувальника, а натомість зобов'язується здійснити виплати, якщо настануть певні події.	Оксфордський Словник

Складено авторкою на основі джерел: [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11]

Аналізуючи представлені приклади, можна сформулювати наступне визначення терміну: страхування - це система економічних, правових і соціальних відносин, що реалізується шляхом укладання договорів між страховиком і страхувальником з метою захисту майнових та особистих інтересів фізичних і юридичних осіб у разі настання передбачених страхових ризиків. Воно водночас є інструментом управління ризиками, механізмом перерозподілу збитків у межах страхового пулу та чинником забезпечення економічної й соціальної стабільності в суспільстві.

Сутність страхування, за словами В. Д. Базилевича, полягає у передачі відповідальності від тих, хто несе ризик першочергово, до страхових компаній за спеціальний платіж [4, с. 77]. Роль страхування в економіці багатогранна і виходить за рамки простого відшкодування збитків. Наразі не існує єдиного бачення переліку функцій страхування, тож науковцями представлено безліч комбінацій. У розрізі дослідження даної роботи було обрано до розгляду функції, представлені Г. М. Рябенко, Н. М. Сіренко та А. С. Кравченко, а саме:

- ризикова функція;
- функція заощадження коштів;
- функція створення і використання страхових фондів;
- превентивна (попереджувальна) функція;
- функція здійснення інвестицій;

- контрольна функція [11, с. 16].

Ризикова функція є ключовою, у зв'язку з прямою залежністю ризику та отриманням збитків, як його наслідку, разом із подальшою компенсацією. Сутність цієї функції полягає у тому, що страхувальник передає матеріальну відповідальність страховикові за наслідки ризику за визначену плату. У межах даного процесу відбувається реалізація механізму перерозподілу грошових ресурсів між учасниками страхування через потенційні наслідки страхових подій.

Не менш важливою є функція заощадження коштів. Вона виокремлює можливість поступового накопичення певного капіталу за рахунок страхових внесків. Найбільш притаманною дана функція є для особистого страхування. Створення та використання страхових фондів передбачає залучення коштів страхового фонду з метою пом'якшення впливу страхових ризиків.

Попереджувальна функція відображає наміри учасників процесу зменшити вплив наслідків потенційних страхових випадків, що мотивує їх використовувати превентивні фінансові та правові механізми. У цьому контексті законодавчі превенції стосуються обмежень, визначених законодавством або страховим договором, що можуть привести до вилучення страхових відшкодувань у страхувальника, у той час як фінансові механізми відображають реалізацію попереджувальної функції шляхом спрямування частини страхових премій на оплату заходів із запобігання ризикам.

Функція здійснення інвестицій характеризує схильність до залучення страхових компаній до інвестиційного процесу шляхом розміщення страхових премій, що тимчасово не використовуються для страхових виплат, в прибуткові фінансові інструменти. Завдяки даній функції страхування можливим стає забезпечення додаткових доходів страховика

для покриття зобов'язань, діяльність сприяє розвитку фондового ринку та покращується фінансова стійкість безпосередньо самої компанії.

Контрольна функція являє собою контроль за формуванням і використанням коштів страхового фонду. Це також виражається в дотриманні умов договору страхувальником і страховиком. Дана функція тісно пов'язана з іншими функціями, оскільки реалізується у різних страхових випадках.

Оскільки система страхування є багаторівневою та складною, виникає потреба класифікації за різними критеріями. Це дозволяє систематизувати страхові продукти, а також визначати їхнє цільове призначення та економічну сутність. Відповідно з підходами, що були запропоновані І. В. Фисун та Г. М. Яровою, а також із Законом України «Про страхування», було створено наступну класифікацію основних видів страхування, представлену в таблиці 1.1.

Кожен із цих видів виконує певну соціально-економічну функцію. Це включає забезпечення соціальної безпеки населення завдяки особистому страхуванню, збереження капіталу підприємств за рахунок майнового страхування, та досягнення правової стабільності при застосуванні страхування відповідальності. Дана класифікація надає можливість виявлення глибших закономірностей впливу страхових послуг на забезпечення економічної стабільності, як на мікро-, так і на макроекономічному рівні.

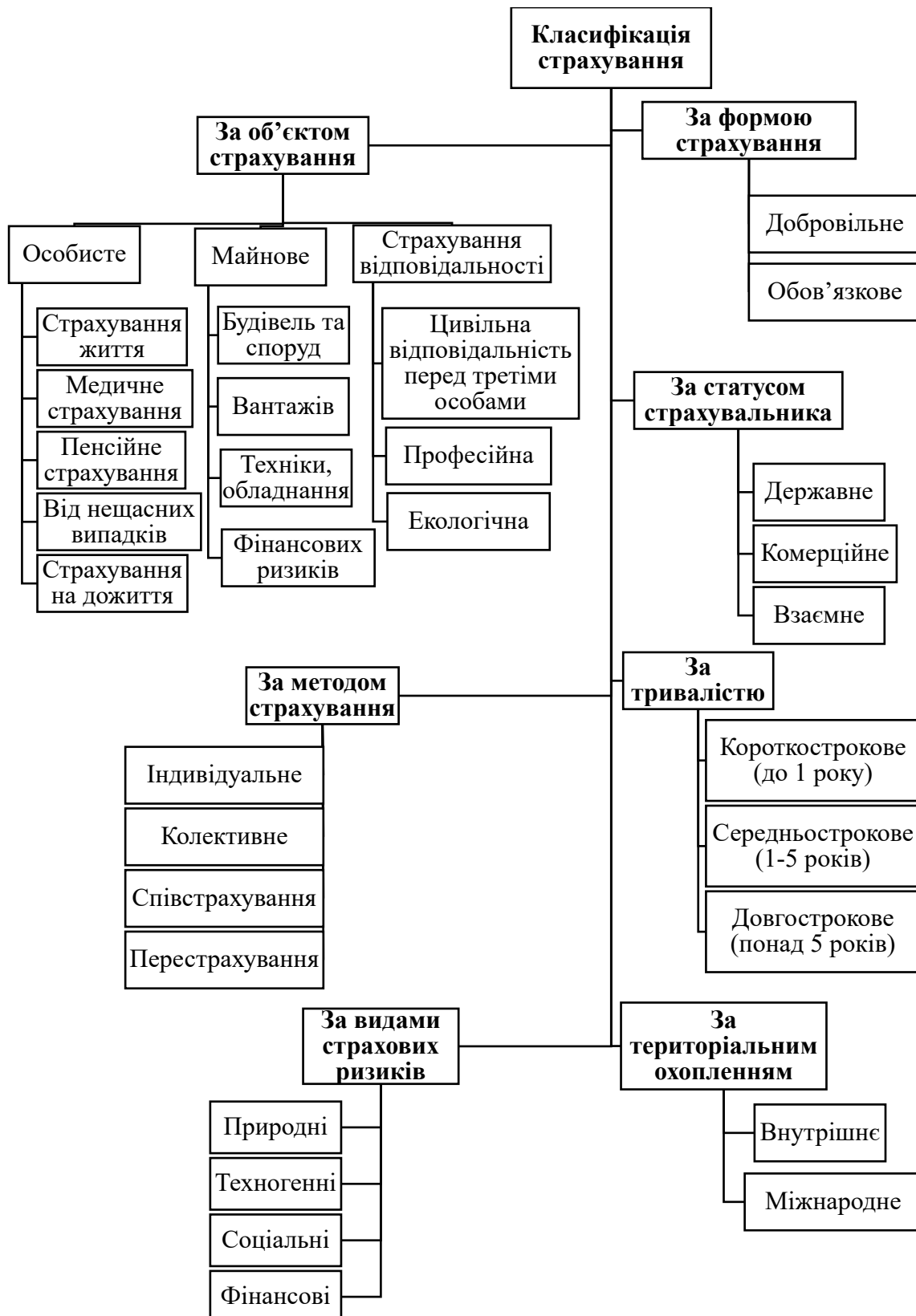

Рис. 1.1 Класифікація основних видів страхування

Створено авторкою на основі джерел: [4, 8]

1.2. Ринок страхових послуг та його роль у забезпеченні економічної стабільності

У зв'язку із зростаючою економічною невизначеністю страхування набуває більш суттєвої ролі, як інструмент захисту. Цей вплив виходить за межі індивідуального захисту, адже підтримуючи платоспроможність суб'єктів господарювання, стимулюючи інвестиційні потоки, та слугуючи системою управління ризиками, страхування стає ключовим фактором при формуванні макроекономічної стабільності. Ефективний страховий ринок сприяє закріпленню сталої фінансової системи, підвищенню довіри до економіки та послабленню соціальної напруги.

В. Д. Базилевич описує страховий ринок як «особливе середовище, на якому відбувається купівля-продаж особливого продукту - страхового захисту» [4, с. 616]. На думку В. М. Фурмана, страховий ринок - це «система стійких економічних відносин між покупцями (споживачами, вигодонабувачами), посередниками і продавцями, пов'язаних з формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий захист і перестраховання, що матеріалізуються у страхових, перестраховальних та супутніх послугах у даній країні, й групі країн чи міжнародному масштабі» [13, с. 122].

Водночас, С. Реверчук та О. Білаш надають наступне визначення: «ринок, який охоплює відносини між покупцями та продавцями, в результаті яких формується попит, пропозиція та ціна на страхову послугу, а також відбувається купівля-продаж страхових капіталів, страхових компаній та їх підрозділів, в межах країни і на міжнародному рівні. Інакше кажучи, страховий ринок – це фінансово-економічне та соціальне поняття, яке охоплює ринок страхових послуг, ринок страхових компаній та їх підрозділів, ринок страхових капіталів тощо» [14].

Аналізуючи представлені твердження, можна сформуванати наступне визначення. Страховий ринок — це спеціалізоване середовище взаємодії між покупцями, продавцями, та посередниками, яке забезпечує формування попиту, пропозиції та ціни на страхові продукти, та супутні фінансові продукти. Це є складна система, що охоплює не лише процеси купівлі-продажу страхового захисту, але й рух страхових капіталів, обіг прав власності на страхові компанії як і у межах держав, так і на міжнародному рівні. Тобто, страховий ринок виступає в ролі фінансово-економічного та соціального інститутів водночас, забезпечуючи економічну стійкість, інвестиційний розвиток, та викликаючи довіру в суспільстві.

Головними умовами для існування страхового ринку є суспільна потреба у страхових послугах чи продуктах, а також існування суб'єктів, що можуть задовільнити таку потребу. Сутність страхового ринку найкраще виражається у його функціях. До таких функцій відносяться:

- організація страхового захисту за допомогою продажів страхових полісів;
- акумулювання значних фінансових ресурсів з їх подальшим інвестуванням;
- забезпечення «зустрічі» страховика і страхувальника [15, с. 168].

Страховий ринок має доволі складну внутрішню структуру, доповнену багатьма зовнішніми факторами. Розглядаючи внутрішню структурну будову, опираючись на суб'єкти страхового ринку, варто зазначити, що вона розділяється на три головні сектори. Перший сектор репрезентований державним органом, що має повноваження та обов'язки з нагляду за страховою діяльністю, а саме Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг. Другий сектор включає в себе структурні елементи страхового ринку, а саме страховиків, страхувальників, та об'єднання страхувальників. Третій сектор, у свою чергу, представлений елементами інфраструктури, тобто страховими та нестраховими посередниками [11, с.

60]. Повну внутрішню структуру страхового ринку за суб'єктами представлено на рис. 1.2.

Рис. 1.2 Внутрішня структура страхового ринку за суб'єктами

Створено авторкою на основі джерел: [8, 11, 16]

Як стверджують Е. Дж. Воган та Т. М. Воган, основною функцією страхування є формування протипаги ризику, а саме безпеки. Хоч страхування не гарантує зниження невпевненості індивідууму стосовно настання страхової події, чи ймовірності, що вона дійсно відбудеться, проте воно беззаперечно зменшує вірогідність втрати грошей у зв'язку з такою подією [6, с. 35]. У контексті даної функції інструменти страхування виступають у ролі технічних засобів її реалізації. Основним інструментом у даному випадку є договір страхування [11, с. 70]. Договір страхування визначається як угода між страхувальником та страховиком з метою встановлення, зміни або припинення правових зв'язків між ними, що

гарантує виплату страхової суми чи відшкодування збитку визначеній угодою особі у разі настання страхового випадку [11, с. 70; 12, с. 77].

Для кращого розуміння принципу роботи ринку страхових послуг та застосування інструментів страхування варто звернутися до процесу діяльності страхової організації. У рамках цієї роботи до розгляду було взято схему етапів діяльності страхової організації (рис. 1.3), запропонованої Альфредом Манесом, якого називають «вчителем, який змінив галузь» [17], ще у 1906 році, адже дане бачення є актуальним і до сьогодні.

Рис 1.3 Схема етапів діяльності страхової організації

Створено авторкою на основі джерела: [18, с. 37-38]

Дослідивши інструменти страхування, етапи страхового процесу, а також структуру страхового ринку, стає очевидним факт, що страхування є

не лише галуззю фінансової системи, але комплексним механізмом, що сприяє макроекономічній рівновазі. Усі вищезазначені елементи забезпечують стійкість не лише окремих суб'єктів, а економічної системи у цілому. Завдяки страхуванню економіка набуває здатності адаптації до зовнішніх та внутрішніх шоківі.

Першочергово це висвітлюється за рахунок зменшення економічної невизначеності. Оскільки суб'єкти господарювання отримують механізм компенсації потенційних витрат, вони стають більш відкритими до інвестицій, та в цілому можуть більш чітко планувати майбутнє. Не менш важливим є наслідок, що виражається в акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів. Страхові премії надають можливість формування значних резервів, що згодом стають основою для довгострокових інвестицій. Тобто, страхування, як механізм, виступає у ролі джерела внутрішнього інвестиційного капіталу.

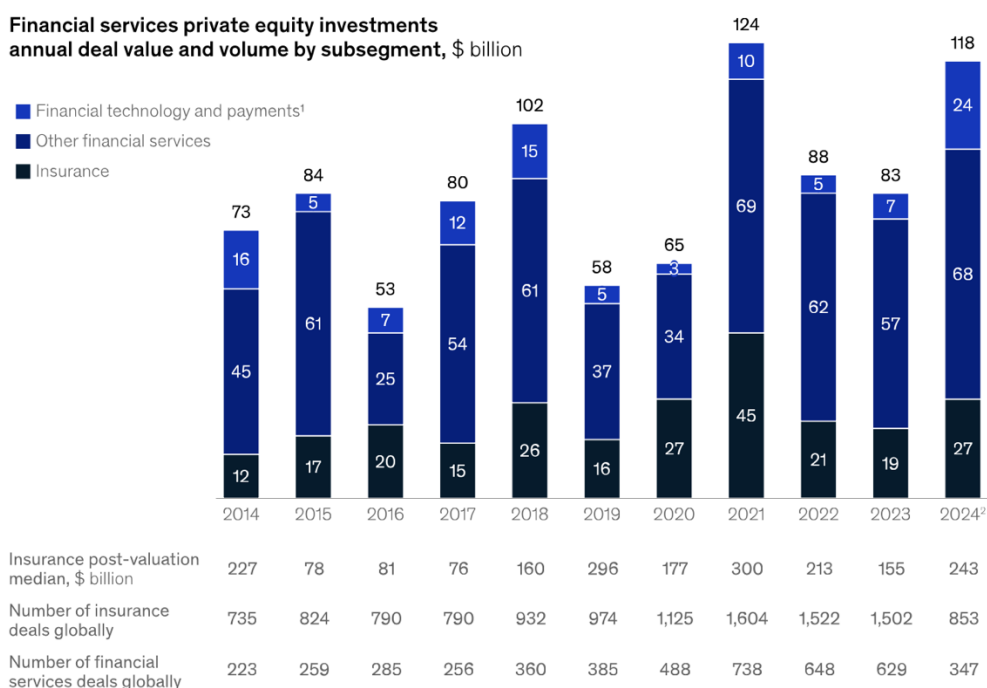

Рис. 1.4 Приватні інвестиції у фінансові послуги: щорічна вартість та обсяг угод за підсегментами, млрд дол. США [19]

Впродовж тривалого часу страхування залишається однією з найпопулярніших фінансових послуг серед міжнародних інвесторів. Це стало можливим завдяки стабільним показникам зростання, масштабність, а також існуванню власної екосистеми дистрибуції та послуг, що роками демонструє свою успішність. Як можна побачити на представленому графіку (Рис. 1.4), страхування є одним із найбільших підсегментів прямих інвестицій серед фінансових послуг.

На додачу, варто врахувати вплив на збереження соціальної стабільності. У даному аспекті, такий ефект виражається у формі стимулювання споживчої довіри та активності. Завдяки впевненості у отриманні відшкодувань у разі виникнення страхових випадків, люди стають більш схильними до купівлі житла, інвестування, більших витрат на освіту та медицину. Завдяки дії мультиплікативного ефекту, така зміна кількості витрат у соціумі приведе до змін в сфері послуг, споживчих товарів, будівництва, тощо.

Одним із проявів також є зменшення фінансового навантаження на державу. Під час виникнення криз, епідемій, природних катастроф, та у період боротьби з наслідками таких подій, відповідальність за надання соціального захисту та фінансового забезпечення падає на державу. Натомість страхові компанії можуть брати на себе частину фінансового тягаря у таких випадках, полегшуючи навантаження на бюджетну систему. Прикладом може послугувати компенсація збитків бізнесу у результаті рушійних наслідків стихійного лиха. Це також сприятиме сталості виробничого циклу, адже майнове та виробниче страхування дозволить підприємствам продовжувати працювати, не очікуючи на виплати від держави у черзі, що зберігатиме рівень зайнятості та стабільність доходів.

Отже, можна помітити, що страхування є не лише сервісним сектором, а повноцінною частиною економічної структури. Воно акумулює капітал, зменшує рівень ризику, навантаження на державу та стимулює економіку.

Висновки до розділу 1

У процесі вивчення принципів функціонування страхового ринку та ролі страхування в економічних операціях було визначено, що страхування відіграє ключову роль у зменшенні невизначеності, перерозподілі ризиків і стабілізації макроекономічного середовища.

Дослідження визначення поняття «страхування» дозволило виявити різноманітні наукові підходи, що враховують різні аспекти цієї категорії, від механізмів захисту прав власності до складних соціально-економічних явищ, що поєднують елементи фінансування, управління ризиками та перерозподілу ресурсів. Водночас, позиції авторів дозволили вивести власне загальне визначення, яке відображає сутність страхування в контексті його ролі в економічній стабілізації.

З'ясовано, що страхування виконує низку важливих функцій, таких як ризикова, заощадження коштів, створення і використання страхових фондів, превентивна, здійснення інвестицій та контрольна функція. Було визначено структуру страхового ринку та класифікацію, як за об'єктом страхування, формою, статусом страхувальника, методом страхування, тривалістю, видами страхових ризиків та територіальним охопленням.

Комплексний аналіз показує, що страховий ринок є особливим середовищем для взаємодії між страхувальниками, страховиками та посередниками, функціонуючи на внутрішньому та міжнародному рівнях. Страховий ринок слугує важливим інструментом адаптації економіки до внутрішніх та зовнішніх потрясінь, виконуючи функції розподілу ризиків, накопичення та реінвестування фінансових ресурсів.

Страхування сприяє підвищенню соціальної довіри, зменшує тягар державного фінансування у кризові часи та сприяє корпоративній активності. Тому страховий ринок є важливим елементом національної фінансової системи та елементом забезпечення економічної стабільності.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

2.1. Поточний стан та тенденції розвитку страхового ринку України

З початку незалежності України страховий ринок зазнавав значних трансформацій, особливо під впливом міжнародних регуляторних стандартів та неодноразових економічних криз. Наразі ж, незважаючи на несприятливі умови, що є наслідком повномасштабної війни, страховий ринок держави продовжує функціонувати, демонструючи позитивні результати на закінчення 2024 року. Фінансові показники поступово зростають, та виникає потреба в адаптації до нових умов, що надає страхуванню нового значення на шляху до подолання наслідків війни. Аналіз поточного стану структури та ефективності страхового сектору є необхідним для оцінки його потенціалу як механізму стабілізації.

Як представлено у річному звіті Національного банку України, 2024 рік характеризувався для даного сектору помірними темпами зростання. У 2024 році обсяг надходжень страхових премій за договорами ризикового страхування зріс на 13% і становив 47,35 млрд грн, перевищивши довоєнний рівень. У той же час, премії зі страхування життя зросли на 11%, досягнувши 5,73 млрд грн, що, однак, становило на 3% менше, ніж у 2021 році [20, с. 50]. Транспортне страхування, КАСКО, ОСЦПВ, “Зелена картка”, залишалося лідером у структурі страхових премій впродовж року, становлячи 8,3 млрд грн на кінець року. За ним слідує особисте страхування, тобто страхування життя, здоров’я, асистанс, становлячи 4,1 млрд грн у четвертому кварталі 2024 року. Інші ж лінії бізнесу, як страхування майна, відповідальності, фінансових ризиків, вантажів та багажу, від нещасних випадків, та інше, демонстрували значно менші обсяги, сумарно складаючи 15% у загальній структурі страхових премій на кінець 2024 року, як продемонстровано на Рис. 2.1.

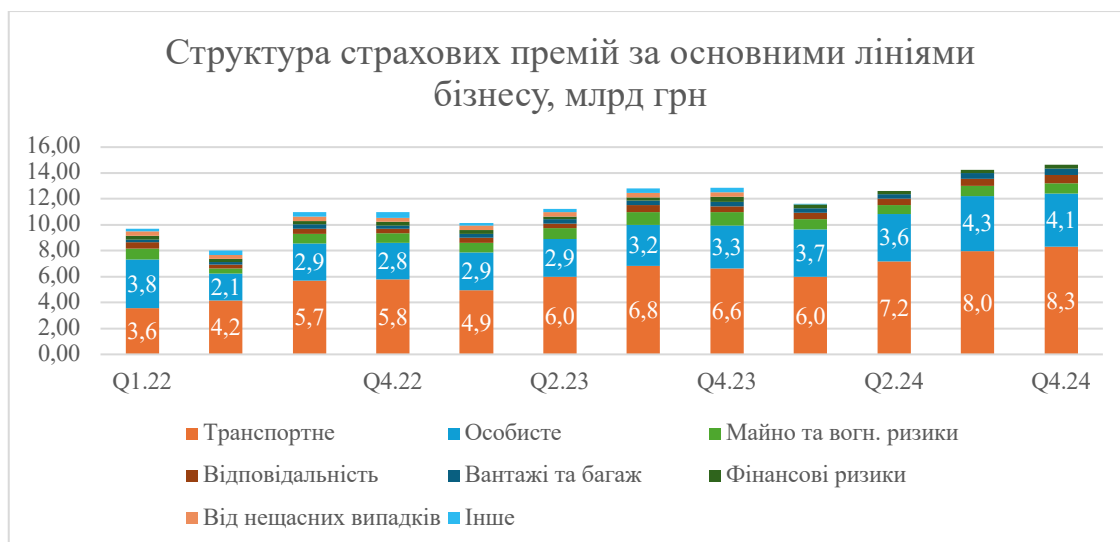

Рис. 2.1 Структура страхових премій за основними лініями бізнесу, млрд грн [22]

Упродовж 2024 року фінансові показники компаній, що надають ризикове страхування, покращилися майже на 30% порівняно з 2023 роком, досягнувши 2,5 млрд грн прибутку. Чистий прибуток компаній зі страхування життя зріс більш ніж удвічі, переважно завдяки впливу результатів однієї страхової компанії, і становив 1,4 млрд грн [20, с. 51].

У 2024 році загальний чистий прибуток страховиків в Україні продемонстрував позитивну динаміку, зрісши з 2,44 млрд грн у попередньому році до 3,95 млрд грн (Рис. 2.2). Це свідчить про покращення фінансової ефективності та прибутковості галузі.

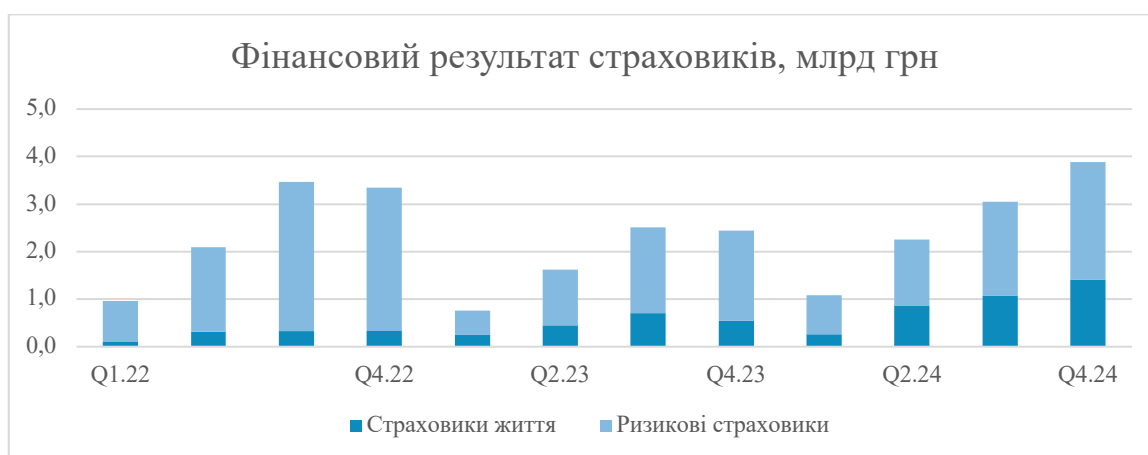

Рис. 2.2 Фінансовий результат страховиків, млрд грн

Складено авторкою на основі джерела: [22]

Щодо структури активів, компанії, які здійснюють ризикове страхування, акумулювали активи на суму 46,1 млрд грн у 2024 році, як представлено на Рис. 2.3. У той же час, сукупні активи страховиків життя становили 26,7 млрд грн [20, с. 51].

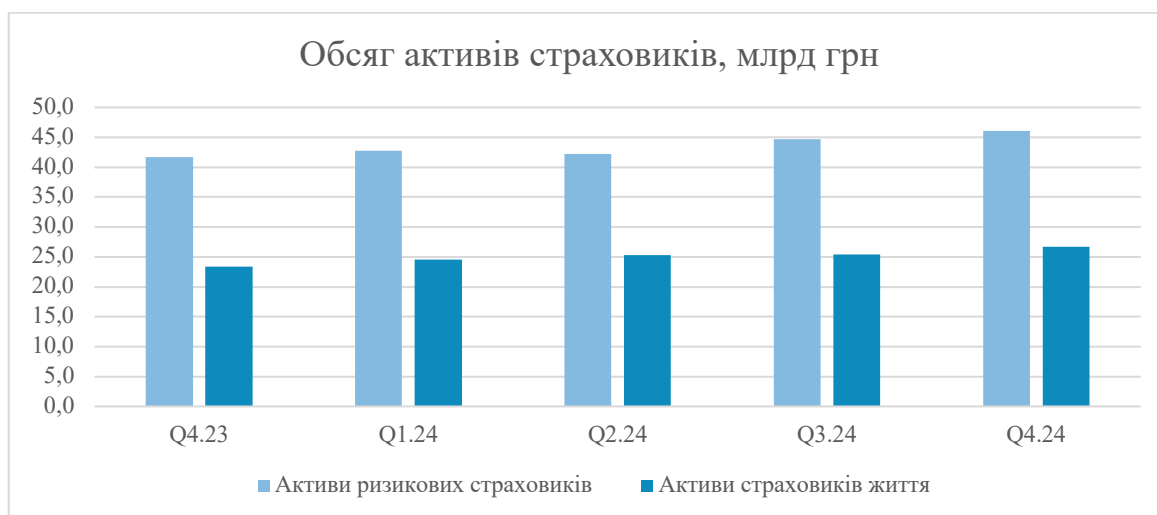

Рис. 2.3 Обсяг активів страховиків, млрд грн

Складено авторкою на основі джерела: [22]

Розглядаючи структурні зміни, варто зазначити, що з ринку вийшла частина компаній, що не змогла забезпечити відповідність критеріям оновлених регуляторних вимог, представлених у оновленому законодавстві, включно із вимогою до платоспроможності, як мінімального необхідного капіталу (Minimum Capital Requirement, MCR), так і вимог до капіталу платоспроможності (Solvency Capital Requirement, SCR). Показник медіанного співвідношення регулятивного капіталу до SCR становив 142%, що значно перевищує встановлену межу в 100%, свідчачи про загальне зміцнення фінансової стійкості галузі [20, с. 51]. Зокрема, ринок залишили 34 учасники сегменту ризикового страхування та дві компанії, що спеціалізувались на страхуванні життя [21, с. 1]. На рис. 2.4 продемонстровано тенденції змін кількості страховиків на ринку впродовж року.

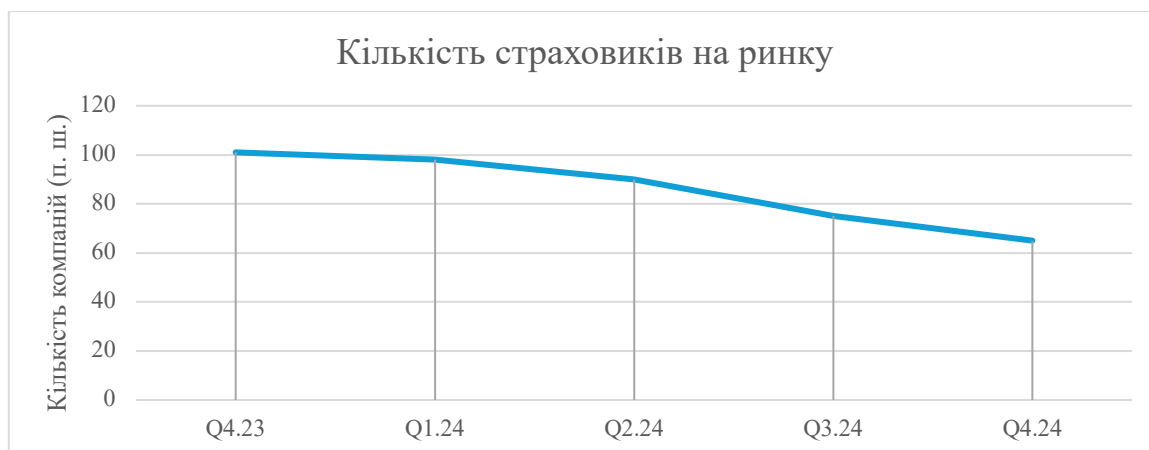

Рис. 2.4 Кількість страховиків на ринку

Складено авторкою на основі джерела: [22]

У 2024 році спостерігалось зростання концентрації на ринку. Частка десяти провідних компаній у сфері ризикового страхування за сумою зібраних премій зросла до 71%, порівняно з 65% роком раніше. Аналогічно, п'ять найбільших учасників цього сегменту акумулювали 42%, загального обсягу премій, замість 39%, що свідчить про посилення домінування великих гравців. Основними лідерами серед ризикових страховиків на ринку у 2024 році були СК «ТАС», СК «АРКС», СК «Уніка», СК «ВУСО» та СК «ІНГО» [23].

Усі п'ять компаній презентують помірні коефіцієнти страхових випадків (Claims Ratio), у межах 40% - 46% (табл. 2. 1), що свідчить про прибутковість страховиків, що поєднана з виконанням обов'язків перед клієнтами. Серед ризикових страховиків більшість підтримує резерви на помірному рівні, що свідчить про більш консервний та фінансово безпечний підхід. Водночас, СК «ВУСО» демонструє відносно скромніше резервне покриття. Лідери ринку характеризуються високими преміями, високою прибутковістю та переважно достатніми резервами, що репрезентує їх як фінансово стабільних та конкурентоспроможних компаній.

Таблиця 2.1

Рейтинг ризикових страховиків у 2024 році за розміром страхових премій

№	Страховик	Премії, млн грн	Виплати, млн грн	Резерви, млн грн	Claims Ratio, %
1	СК «ТАС»	4,881	1,975	2,681	40,5%
2	СК «АРКС»	4,280	1,720	2,321	40,2%
3	СК «Уніка»	3,786	1,695	1,961	44,7%
4	СК «ВУСО»	3,462	1,414	1,059	40,7%
5	СК «ІНГО»	3,411	1,563	1,959	45,8%

Складено авторкою на основі джерела: [23]

У секторі страхування життя тенденція високої концентрації на ринку є ще виразнішою, адже майже половина премій зосереджена у одного страховика [21, с. 1]. Із таблиці 2.2. одразу можна помітити, що наразі домінує СК «МЕТЛАЙФ» зі значним відривом, переважаючи майже у два рази в порівнянні з СК «ТАС», що посідає друге місце за обсягами премії. Серед лідерів також є ГРАВЕ УКРАЇНА СЖ, СК «УНІКА ЖИТТЯ» та СК «ПЗУ Україна страхування життя». СК «ПЗУ Україна страхування життя» та СК «МЕТЛАЙФ» демонструють нижчі коефіцієнти страхових випадків, що свідчить про те, що компанії є більш прибутковими. Це може бути результатом більш ефективного управління ризиками. У даному випадку резерви залишаються доволі високими, що відповідає потребам страховиків життя, через довгостроковий характер зобов'язань. Така тенденція свідчить про вдале актуарне управління та довгострокову фінансову стійкість.

Таблиця 2.2.

Рейтинг страховиків життя у 2024 році за розміром страхових премій

№	Страховик	Премії, тис грн	Виплати, тис грн	Резерви, млн грн	Claims Ratio, %
1	СК «МЕТЛАЙФ»	2792	506,9	2,121	18,2%
2	СК «ТАС»	725,7	281,1	3,474	38,7%
3	ГРАВЕ УКРАЇНА СЖ	688,0	285,9	2,680	41,6%
4	СК «УНІКА ЖИТТЯ»	398,2	192,2	0,958	48,3%
5	СК «ПЗУ Україна страхування життя»	394,7	55,6	1,411	14,1%

Складено авторкою на основі джерела: [23]

Ефективне функціонування страхового ринку залежить не лише від успішності діяльності страховиків, але й від якісного регулювання з боку державних органів та стимулюючої інфраструктури. Наразі основним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність страхового ринку є Закон України "Про страхування" з редакцією від 01.01.2025 [8]. Даний закон визначає регламентацію діяльності страховиків та перестраховиків, вимоги корпоративного управління, механізми нагляду та регулювання діяльності на ринку, порядок формування страхових резервів, вимоги розкриття інформації тощо.

Починаючи з 1 липня 2020 року Національний банк України (НБУ) отримав повноваження основного регулятора страхового ринку зі вступом у дію Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових

послуг» [24]. НБУ ліцензує страхові компанії, контролює їхню фінансову платоспроможність, затверджує нормативні акти та контролює дотримання законодавства. Інституція працює над розробкою нової моделі регулювання ринку страхування, яка відповідатиме положенням директив ЄС, міжнародним принципам IAIS та братиме до уваги світову практику й відповідатиме потребам учасників ринку [25].

На додачу, існують професійні об'єднання та асоціації страховиків, як Ліга страхових організацій України (ЛСОУ) [26], Національна Асоціація Страховиків України (НАСУ) [27], Асоціація "Страховий Бізнес" (АСБ) [28] тощо. Такі об'єднання відіграють важливу роль у аспекті саморегулювання на ринку, обміну інформацією, захисту спільних інтересів учасників ринку та наближення до міжнародних професійних стандартів.

Український страховий ринок продовжує функціонувати під впливом потрясінь, що були викликані війною, макроекономічної нестабільності та тривалої інституційної трансформації. Повномасштабне вторгнення в Україну спричинило появу безпрецедентної невизначеності громадян країни в майбутньому. З одного боку, така ситуація викликає недовіру до страхових компаній щодо їхньої платоспроможності, сприяє збільшенню кількості страхових випадків, ставить під загрозу фінансову стабільність системи у цілому. Окремим негативним аспектом для клієнтів страховиків є визначення військових ризиків як винятків, що не будуть компенсовані. Водночас, для самих компаній ситуація ускладнюється через масовість небезпек. Проте, критичність ситуації спонукає людей до звернення до страховиків, як наслідок небезпеки, що значною мірою підтримує поточну діяльність. Наразі страховий ринок має потенціал послугувати джерелом спокою, та важливою складовою у післявоєнному відновленні.

2.2. Економетричний аналіз взаємозв'язку між страхуванням та економічною стабільністю

Емпіричні дослідження взаємозв'язку між розвитком фінансового сектору та економічною стабільністю були важливою частиною досліджень прикладної економіки в останні десятиліття. Дослідження впливу страхової галузі на економічну стабільність, як частина цієї ширшої теми, стають дедалі популярнішими, особливо в країнах, що розвиваються. Зростання страхової галузі може прямо чи опосередковано впливати на економічну стабільність через її численні функції, включаючи перерозподіл ризиків, довгостроковий капітал та планування фінансової системи. Головною метою аналізу, представленого у даній роботі, є визначення типу та ступеня кореляції між макроекономічними показниками економічної стійкості та розвитком страхової галузі.

1) Формування гіпотези

У ході даного дослідження було сформовано наступні гіпотези:

Згідно з нульовою гіпотезою (H_0), проникнення страхування не має статистично значущого впливу на економічні умови в Україні.

Згідно з альтернативною гіпотезою (H_1), вплив проникнення страхування на економічну стабільність в Україні є значним.

Проникнення страхування може мати позитивний вплив на макроекономічні показники, зменшуючи ризик, заохочуючи заощадження та інвестиції, а також забезпечуючи стабільність у періоди економічної невизначеності. Ця модель дозволяє нам дослідити роль страхового ринку, враховуючи різні фактори, що впливають на формування капіталу.

2) Досліджувані змінні та формування інформаційної бази

Аналіз базується на щорічних даних для України з 2002 по 2023 рік включно (Додаток А).

Післявоєнне відновлення України значною мірою залежить від реконструкції та збільшення інвестицій, як державних, так і приватних. Саме тому було прийнято рішення використання валового нагромадження капіталу як показника економічної стабільності та подальшого відновлення економіки під час розроблення даної моделі. Це спричинено кількома факторами, а саме:

- ВНК відображає інвестиційну активність, що є ключовим рушієм економічного зростання;

- Даний показник є чутливим до ризиків;

- ВНК є визнаним показником довгострокової економічної стабільності;

- Є актуальним для українських реалій.

На додачу, на відміну від ВНК, приріст ВВП, як показник, виділявся вищою волатильністю. Також приріст ВВП демонструє ситуацію наразі, не обов'язково відтворюючи тенденції майбутньої економічної стійкості, у той час як страхування переважно включає довгострокові механізми, що можуть не відображати результативності зараз. Отже, ВНК є більш доречним у ролі залежної змінної у контексті даного дослідження.

Валове нагромадження капіталу у відсотках від ВВП (CAPITALFORMATION) є залежною змінною та слугує показником інвестиційних структур та економічної стабільності. Джерелом показників є дані національних рахунків Світового банку та файли даних національних рахунків ОЕСР [29]. Натомість, незалежні змінні включають наступні:

Проникнення страхування (INSURPENETRATION), виміряне як валові страхові премії у відсотках від ВВП. Даний показник є одним із визначальних у аспекті даного дослідження, адже саме він репрезентує страхування як фактор впливу. Частково показники були обчислені на основі економічних даних Федеральної резервної системи (FRED) [30]. Для років, що не були репрезентовані у добірці, дані було взято із джерел 31 та

32. Для уникнення ізольованості дослідження також було обрано ряд змінних, що можуть впливати на економічну стабільність.

Інфляція (INFLATION) - річний рівень інфляції представлений у відсотках. Джерелом послугували дані Міжнародного валютного фонду та Міжнародної фінансової статистики, представлені на сайті Світового банку [33].

Надходження прямих іноземних інвестицій (FDI), що виражено у відсотках від ВВП. Показники було взято з Бази даних Міжнародного валютного фонду, Міжнародної фінансової статистики та платіжного балансу, Світового банку, Статистики міжнародного боргу, а також оцінки ВВП Світового банку та ОЕСР [34].

Рівень безробіття (UNEMPLOYMENT), представлено у відсотках. Дані було взято зі Світового економічного прогнозу Міжнародного Валютного Фонду (МВФ) за квітень 2025 року, репрезентовані у датасеті МВФ [35].

Реальна процентна ставка (RIR) у відсотках. Джерелом послугували показники Міжнародного валютного фонду, Міжнародної фінансової статистики та файли даних з використанням даних Світового банку про дефлятор ВВП [36].

Представлені пояснювальні змінні було обрано на основі діагностичних тестів та теоретичних міркувань.

3) Методологія дослідження

Для дослідження було використано статистичне та економетричне програмне забезпечення EViews. Було розроблено та оцінено наступну модель лінійної регресії:

Формула (2.1)

$$\text{capitalformation} = \beta_0 + \beta_1 \text{insurpenetration} + \beta_2 \text{inflation} + \\ + \beta_3 \text{fdi} + \beta_4 \text{unemployment} + \beta_5 \text{rir} + \varepsilon$$

де:

capitalformation - валове нагромадження капіталу (% від ВВП) за рік;

insurpenetration – проникнення страхування (% від ВВП) за рік;

inflation - річна інфляція;

fdi - чисті прямі іноземні інвестиції (% від ВВП);

unemployment - рівень безробіття;

rir - реальна процентна ставка;

ε – похибка;

$\beta_0, \beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4, \beta_5$ – коефіцієнти регресії.

Регресійний аналіз було виконано методом звичайних найменших квадратів (OLS) в EViews. Було перевірено матриці виявлення множинної колінеарності та кореляції, щоб переконатися у відсутності проблематичної колінеарності між незалежними змінними. Ідея включення покриття страхування до цієї моделі полягає в тому, що ширше страхове покриття може допомогти відновити економічну активність після шоку, зменшити невизначеність і підвищити довіру серед домогосподарств і підприємств, що все сприяє макростабільності.

4) Результати регресії

Результати фіналізованої моделі представлені на рисунку 2.5.

Sample: 2002 2023
Included observations: 22

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	10.12346	3.949179	2.563433	0.0208
INSURPENETRATION	1.504846	0.681748	2.207333	0.0422
INFLATION	0.133537	0.099025	1.348525	0.1963
FDI	1.435617	0.388272	3.697449	0.0020
UNEMPLOYMENT	-0.077747	0.202654	-0.383646	0.7063
RIR	0.088646	0.128881	0.687813	0.5014
R-squared	0.685949	Mean dependent var		18.75000
Adjusted R-squared	0.587808	S.D. dependent var		4.717239
S.E. of regression	3.028572	Akaike info criterion		5.281060
Sum squared resid	146.7560	Schwarz criterion		5.578617
Log likelihood	-52.09166	Hannan-Quinn criter.		5.351156
F-statistic	6.989415	Durbin-Watson stat		1.433763
Prob(F-statistic)	0.001225			

Рис. 2.5 Результати регресійного аналізу

Джерело: [Створено авторкою на основі даних з E-Views]

Загальна сильна відповідність моделі підтверджується поясненням приблизно 68,6% варіації валового нарощування капіталу з плином часу, що підтверджується статистично значущою F-статистикою. Значними предикторами на рівні 5% є прямі іноземні інвестиції та проникнення страхування.

Щоб забезпечити валідність та надійність економетричних результатів, було проведено кілька тестів. Ці тести включають тести на нормальність залишків, автокореляційні тести та багатовимірні дисперсійні тести. Будь-яка невідповідність може призвести до упереджених або недостатніх оцінок, що робить статистичні результати незначущими.

5) Діагностичне тестування моделі

5.1) Тест Бройша-Годфрі на серійну кореляцію.

Основний принцип моделі умовної лінійної регресії полягає в тому, що залишки не повинні показувати серійної кореляції. Якщо це припущення порушується, стандартні помилки можуть бути меншими, тим самим збільшуючи значущість коефіцієнтів. Саме тому було застосовано тест Бройша-Годфрі Л. М. для визначення серійної кореляції.

Нульова гіпотеза (H0): Немає серійної кореляції в залишках до заданого порядку затримки.

Альтернативна гіпотеза (H1): Існує серійна кореляція в залишках.

На цій моделі було проведено тест Бірча-Годфрі з порядком затримки

1. Було отримано наступні результати (рис. 2.6).

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:
Null hypothesis: No serial correlation at up to 1 lag

F-statistic	1.111421	Prob. F(1,15)	0.3085
Obs*R-squared	1.517635	Prob. Chi-Square(1)	0.2180

Рис. 2.6 Результати теста Бройша-Годфрі на серійну кореляцію

Джерело: [Створено авторкою на основі даних з E-Views]

Оскільки р-значення F-статистики та тесту Чі-квадрат вищі за звичайний рівень значущості, 5%, нульову гіпотезу не можна відхилити. Це доводить справедливість припущення про незалежність, оскільки залишки моделі не показують жодної виявленої автокореляції.

5.2) Тест Бройша-Пагана-Годфрі на гетероскедастичність

Гомоскедастичність також є важливим принципом стандартної моделі найменших квадратів, та означає, що дисперсія коефіцієнта помилок не повинна змінюватися між різними спостереженнями. Для визначення існування гетероскедастичності використовується тест Бройша-Пагана-Годфрі.

Нульова гіпотеза (H0) є гомоскедастичною, тобто залишки є постійними.

Згідно з альтернативною гіпотезою (H1), гетероскедастичність існує.

Після проведення аналізу було отримано наступні результати (рис. 2.7):

Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey
Null hypothesis: Homoskedasticity

F-statistic	1.833000	Prob. F(5,16)	0.1632
Obs*R-squared	8.012318	Prob. Chi-Square(5)	0.1556
Scaled explained SS	2.131872	Prob. Chi-Square(5)	0.8306

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-2.838328	8.157819	-0.347927	0.7324
INSURPENETRATION	0.309676	1.408287	0.219895	0.8287
INFLATION	0.171094	0.204556	0.836416	0.4152
FDI	1.957931	0.802054	2.441145	0.0266
UNEMPLOYMENT	-0.007632	0.418623	-0.018231	0.9857
RIR	0.233582	0.266229	0.877374	0.3933

R-squared	0.364196	Mean dependent var	6.670726
Adjusted R-squared	0.165508	S.D. dependent var	6.848477
S.E. of regression	6.256122	Akaike info criterion	6.731999
Sum squared resid	626.2249	Schwarz criterion	7.029556
Log likelihood	-68.05199	Hannan-Quinn criter.	6.802094
F-statistic	1.833000	Durbin-Watson stat	1.471711
Prob(F-statistic)	0.163150		

Рис. 2.7 Результати тесту Бройша-Пагана-Годфрі на гетероскедастичність

Джерело: [Створено авторкою на основі даних з E-Views]

Оскільки більшість р-значень є значущими, тобто більше 5%, не можна відхилити нульову гіпотезу. Це вказує на те, що модель не проявляє значної гетероскедастичності, і дисперсію залишків можна вважати постійною.

5.3) Тест Харке-Бера на нормальність розподілу

Нормальність розподілу є остаточним показником. Ця вимога має бути дотримана з метою гарантії валідності t- та F-тестів у кінцевих вибірках, особливо коли розміри вибірки малі або помірні. Для перевірки того чи відповідають асиметрія та ексцес залишків нормальному розподілу було використано тест Харке-Бера.

Нульова гіпотеза (H0): Розподіл залишків є нормальним.

Альтернативна гіпотеза (H1): стверджує, що залишки не розподілені нормально.

У даному аналізі було отримано наступну статистику (рис. 2.8):

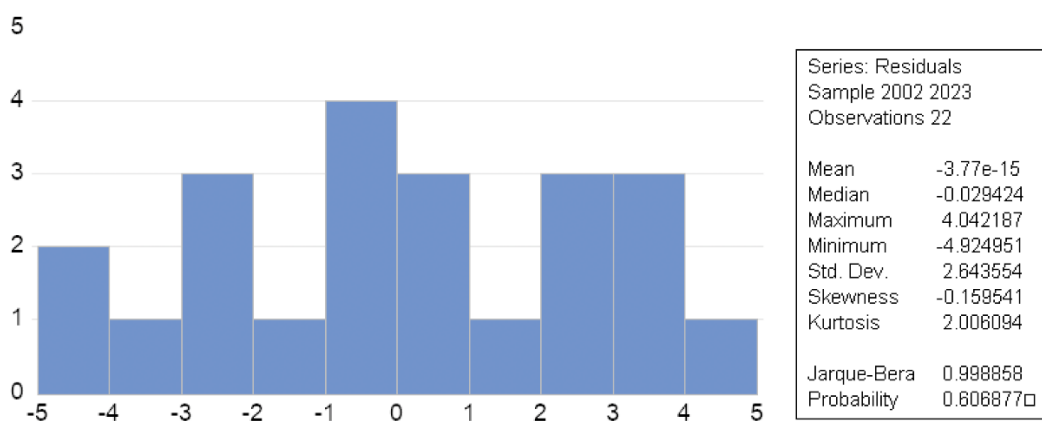

Рис. 2.8 Результати тесту Харке-Бера на нормальність розподілу

Джерело: [Створено авторкою на основі даних з E-Views]

Враховуючи значно вище р-значення, ми не відкидаємо нульову гіпотезу про нормальність розподілу.

Розрахункова регресійна модель відповідає основним припущенням традиційної моделі лінійної регресії, і результати діагностичного тестування це підтвердили. Таким чином, інтерпретація коефіцієнтів моделі

має високий ступінь достовірності, а статистичні висновки, отримані на основі моделі, можна вважати надійними.

2.3 Ключові висновки з аналізу та емпіричних результатів

Для розуміння взаємозв'язку ринку страхування та економічної стабільності в Україні було розроблено багатовимірну регресійну модель. Ця модель дозволяє робити кількісні оцінки впливу проникнення страхування, а також інших макроекономічних змінних, на рівень економічної стабільності. Регресійна модель базувалася на річних даних у період 2002-2023 років, та включала 22 спостереження. Оцінювання проводилося за використання методу найменших квадратів у EViews.

Повертаючись до даних представлених на рисунку 2.5., можна помітити, що обраний набір змінних пояснює 68,6% варіації економічної стабільності. F-статистика є значущою на рівні 1% ($p = 0,0012$), що вказує на загальну адекватність моделі.

Коефіцієнт цієї змінної, яка є ключовою в даному дослідженні, *insurpenetration*, або ж проникнення страхування (% від ВВП) за рік, становить 1,50 і є статистично значущим на рівні 5% ($p = 0,0422$). Це означає, що зі збільшенням рівня проникнення страхування на 1 пункт індекс економічної стабільності збільшується в середньому на 1,5 пункти. Цей результат підтверджує гіпотезу про те, що розвиток страхового ринку має статистично позитивний вплив на стабільність макроекономічної системи.

Крім того, коефіцієнт змінної FDI, надходження прямих іноземних інвестицій, також є статистично значущим ($\beta = 1,4356$; $p = 0,0020$), що вказує на важливість іноземних інвестицій для економічної стабільності. Цей зв'язок можна пояснити прямим впливом інвестицій на зростання ВВП і зайнятість, а також їх впливом на довіру, оскільки приплив іноземного

капіталу зазвичай свідчить про позитивні очікування інвесторів щодо загальної економічної ситуації.

Інші ж змінні, а саме інфляція, безробіття та реальна процентна ставка не є статистично значущими, але вони є важливими змінними в моделі з економічної точки зору. Хоча цей зв'язок слабкий, $p = 0,196$, інфляція має позитивний коефіцієнт, $0,134$, що може свідчити про ситуацію, за помірним зростанням ціним слідує підвищення економічної активності. Як і очікувалося, безробіття має негативний коефіцієнт, $\beta = -0,078$, але p -значення $0,706$, вказує на те, що воно не має суттєвого впливу на вибірку. Фактор RIR не є статистично значущим, оскільки він характеризується p -значенням $0,5014$, хоча має позитивний знак, що може бути пов'язано зі змінами в монетарній політиці та інфляційних очікуваннях протягом досліджуваного періоду.

Розроблена модель дозволяє зробити важливі висновки щодо ролі страхового ринку у стабілізації економіки України. Позитивний результат статистики проникнення страхування показує, що страхування є не лише інструментом, а й важливою частиною процесу економічної стабілізації. Водночас, результати моделювання виокремлюють також те, що українська економіка значною мірою сприйнятлива до прямих іноземних інвестицій. Тобто критичною залишається і потреба підтримки відкритості ринку та економіки у цілому до іноземних інвестицій.

Загальна стійкість моделі, відсутність порушень ключових припущень та високий рівень пояснювальної сили підвищують впевненість у емпіричних результатах. Однак результати потребують подальшого вивчення, зокрема щодо потенційних структурних змін та інституційних факторів, які можуть впливати на макростабільність, як якість регуляторного середовища, розвиток фінансової інфраструктури чи коливання обмінного курсу.

Результати регресійного аналізу дозволяють зробити важливі висновки щодо характеру впливу страхування на стабільність економіки України. Враховуючи структуру моделі та підтвердження залежності факторів, можна припустити, що страхування виконує стабілізуючу функцію в економіці через різні канали. До прикладу, завдяки поглинанню фінансових шоків, адже страхові компанії накопичують великі резерви, які можуть бути використані для покриття збитків підприємств та домогосподарств у кризових ситуаціях. Також до переліку можна віднести інвестиційну активність, адже кошти від страхових премій зазвичай спрямовуються на довгострокові джерела капіталу, такі як державні облігації, корпоративні облігації та банківські депозити.

Не менш важливим виступає підвищення довіри до економіки, оскільки страхові компанії стимулюють бізнес та зменшують побоювання інвесторів та споживачів. На додачу, варто враховувати такий фактор як забезпечення соціальної стабільності, адже система соціального захисту, включаючи медичне, пенсійне та майнове страхування, зменшує економічні шоки.

Варто зазначити, що вплив страхування на економічну стабільність не буде відчутним одразу. Наприклад, з розвитком страхового ринку потрібен час для вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення фінансової грамотності та зміни поведінки людей. Окрім того, результати почнуть відображатися більш яскраво після досягнення критичної маси страхових резервів. Також без безпечного інвестиційного середовища страховики не можуть реалізувати свій потенціал як інвесторів. І найважливішим чинником є те, що більшість факторів не будуть демонструвати миттєвих результатів, як наслідки інвестицій чи підвищення віри в майбутнє серед громадян. Тому існує позитивний зв'язок між страхуванням та економічною стабільністю може бути частково недооціненим у короткостроковій перспективі.

Тобто, можна стверджувати, що надання сектору страхування більшої ролі може безпосередньо впливати на державну політику. Такі фактори, як заохоченню добровільного страхування через податкові пільги або державні співфінансування, необхідність посилення нагляду за страховим ринком для забезпечення прозорості, інвестицій та ліквідності, а також визнання страхування як частини стратегії досягнення макроекономічної стабільності для фіскальної, монетарної та інвестиційної політики, можуть суттєво вплинути не лише на страховий ринок, але й на можливість позитивного впливу на економіку держави. Тому зростання страхового сектору слід розглядати не лише як економічну мету, а й як засіб досягнення ширших економічних цілей, таких як передбачуваність, стабільність та задоволення інвесторів.

Висновки до розділу 2

Оцінка стану українського ринку страхування підкреслює, що, незважаючи на численні структурні бар'єри та зовнішні чинники, як війна, даний сектор робить значний внесок у національну фінансову систему. Страхові премії стабільно зростають, перевищуючи навіть довоєнний рівень, що свідчить про зростання довіри населення та бізнесу до страхових послуг. Однак домінування на ринку невеликої кількості великих гравців передбачає можливість монополізації, і для підтримки конкуренції та захисту прав споживачів необхідний суворий державний нагляд.

Українське страхове регулювання та законодавство продовжують розвиватися, поступово наближаючись до міжнародних стандартів, але досі потребують удосконалення, зокрема посилення нагляду за діяльністю страховиків та впровадження нових технологій для покращення ринку. Аналіз регуляторної системи показує, що державна політика повинна сприяти не лише стабільності, а й зростанню страхового сектору, що

важливо для належного захисту економічних інтересів споживачів та страховиків.

Проведене економетричне дослідження взаємозв'язку між діяльністю ринку страхування та загальною макроекономічною стабільністю підтвердили важливу роль страхування у зменшенні економічної нестабільності та підвищенні інвестиційної привабливості країни. Страхова галузь, акумулюючи депозити для довгострокових інвестицій, є важливим каталізатором економічного зростання, що слід враховувати під час формування державних програм підтримки галузі та її регулювання.

Отже, український ринок страхових послуг демонструє потенціал для подальшого розширення як засобу посилення економічної стабільності. Однак досягнення стійкості вимагає комплексного регуляторного підходу, вдосконалення правової бази та підвищення довіри населення до страхових продуктів. Тільки за цих умов страхова галузь може повноцінно виконувати свою роль у захисті суб'єктів господарювання та одночасно сприяти стабільності національної економіки.

РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ

3.1. Рекомендації щодо інституційних та операційних вдосконалень зادля забезпечення стабільності ринку

Розглядаючи страховий ринок з перспективи посткризового економічного відновлення держави, на нього варто дивитися не лише як галузь фінансових послуг, але і як можливий інструмент економічної стійкості. Початок повномасштабної війни суттєво вплинув на макроекономічне середовище, ускладнивши спроби покращення стану фінансового сектору, що вже перебував у стані постійного відновлення після економічних криз та війни. Проте незважаючи на непередбачувані обставини, у поточному році на страховому ринку вдалося зберегти тенденцію зростання, хоч і помірною, не зважаючи на суттєві зміни у законодавстві.

Стабільний страховий ринок сприятиме економічній стабільності завдяки передачі ризиків, накопичення капіталу та підвищення впевненості громадян у майбутньому. Водночас, виникає потреба у відповідних інституційних та операційних удосконаленнях, що сприятимуть регуляторному узгодженню, інтеграції у широку економічну систему, та забезпечуватимуть довгострокову стабільність сектору.

У першу чергу це стосується зміцнення регуляторної та наглядової бази. Незалежний та адаптивний регуляторний режим є ключем до ефективної системи. З 2020 року Національному банку України було передано регуляторні повноваження, проте роль даної інституції виходить за рамки нагляду, адже фактично НБУ виступає гарантом стабільності сектору. Варто зазначити, що НБУ уже розпочав введення нової політики

для зміцнення власної регуляторної спроможності. Це включає розробку нового курсу розвитку вітчизняної страхової системи, узгоджуючи її із міжнародною практикою макропруденційного нагляду. Проте досі подальші вдосконалення залишаються беззаперечно актуальними.

Департамент страхового нагляду НБУ потребує достатнього ресурсного забезпечення, як фінансового, так і людського. Тобто, необхідним є залучення висококваліфікованих спеціалістів з відповідним досвідом у галузях, як управління ризиками, фінансовий аналіз, актуарна наука, право, тощо. Хоч установа докладает зусиль у аспекті підвищення кваліфікації власного персоналу, постійність таких інвестицій має вирішальну роль. Переймання міжнародного досвіду вдосконалення структури організацій та можливості кар'єрного зростання у межах регуляторів страхування може послугувати базою для формування власної стратегії залучення та утримання висококваліфікованих спеціалістів у Національному банку України. На додачу, співпраця з міжнародними партнерами та інвестиції в програми підвищення кваліфікації сприятимуть можливості вітчизняного регуляторного органу відстежувати загальні тренди у сфері регулювання та нагляду за страхуванням, та адаптувати їх у подальшому.

Важливим кроком на шляху до вдосконалення системи може стати прийняття та реалізація директиви Solvency II, що є поширеною в Європейській економічній зоні, чи еквівалентної регуляторної бази. Дана система сприяє платоспроможності страховиків завдяки посиленому управлінню ризиками та перспективним оцінкам ризиків [37]. Впровадження Solvency II не лише наблизить Україну до вимог ЄС, але й підвищить рівень довіри інвесторів та споживачів на страховому ринку. З метою розробки бази, що цілковито відповідатиме потребам місцевого ринку, та міжнародним стандартам, консультантами мають виступати як українські представники, так і європейські регуляторні органи, як ЕІОРА.

На додачу, доречним буде прийняття директив ЄС щодо права договорів страхування, прозорості та прав споживачів, що може підвищити рівень довіри споживачів та інвесторів.

Окрім того, особливої уваги потребує забезпечення сприятливого простору, із залученням незалежних наглядових органів. У свою чергу, створення відповідних умов потребує постійного навчання персоналу, цифровізації інфраструктури та можливостей належного контролю ринку. Уже цього року НБУ розпочали працювати над системою вдосконалення звітування страховиків та контролю, що змусило значну частинку страховиків, яким не вдалося адаптуватися до нових вимог, покинути ринок. Проте критичним кроком є перехід до систем моніторингу ризиків у реальному часі, як би складно це не було у реалізації. Важливим доповненням є впровадження автоматизованих інструментів сповіщення щодо платоспроможності та визначених протоколів стрес-тестування.

Прозорість системи та послідовна політика регуляторних органів є необхідними складовими ефективного функціонування страхового ринку. У даному випадку доречним кроком стало б застосування регуляторних технологій (далі - RegTech) та наглядових технологій (далі - SupTech). Використання таких технологій надасть змогу автоматизувати процеси, що допоможе швидше та більш ефективно реагувати на нові регуляторні потреби, у той же час, дозволяючи професіоналам зосереджуватися на нерутинних завданнях.

Ще у 2018 році Deloitte зазначали, що вони очікують, що «RegTech - рішення у сфері страхування, які використовують прогнозну аналітику, інтеграцію даних, RPA, генерацію/обробку природної мови, штучний інтелект та інші новітні технології, призведуть до суттєвих змін у роботі організацій, що відповідають за дотримання страхових вимог.» [38]. Позитивний вплив застосування SupTech уже було продемонстровано у Англії, Австрії, Литві, Новій Зеландії та інших [39, с. 12-14]. Уже кілька

років впровадження SupTech та розвиток RegTech є визначеними цілями НБУ. Вони є включеними у Стратегію фінсектору, Фінтех-стратегією та Стратегію Національного банку [39, с. 16]. На додачу, у 2021 році НБУ приєднався до Глобальної мережі фінансових інновацій (Global financial innovation network, GFIN) з метою підвищення рівня проникнення інновацій у фінансовий сектор [40]. Наразі розвиток RegTech в Україні є дещо сповільненим через ряд причин. У 2022 році Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній визначила війну, законодавчі обмеження та недостатнє фінансування як основні перешкоди [41, с. 11].

Регуляторний орган повинен виходити за рамки базових перевірок відповідності, паралельно фокусуючись на ранньому виявленні та уникненню потенційних ризиків. Для цього необхідною є розробка відповідної методології оцінки ризиків та впровадження систем раннього попередження. Одним із методів стимулювання ефективності на ринку є збільшення повноважень НБУ у світлі забезпечення дотримання страховиками нормативних актів, що відповідно включатиме накладання санкцій за порушення.

Таке посилення відповідальності та можливостей НБУ може сприйматися як загроза певними учасниками ринку. За цим може слідувати опір із боку відповідних сторін, зупиняючи подальший розвиток та вдосконалення системи. Водночас, супротив може бути подолано шляхом впровадження стратегії, що буде базуватися на прозорості, якісній комунікації та заучені усіх зацікавлених сторін. Це також потребуватиме покращення технічних можливосте установи для нагляду за страховим ринком, що постійно ставатиме більш складним. Відповідно, це вимагатиме стабільних інвестицій у навчання спеціалістів та розвиток технологій.

Відкрита та чітка комунікація між учасниками ринку також є важливою складовою регуляційного процесу. Виникає потреба провадження державно-приватного діалогу, тобто сприяння обговорень між урядом,

страховиками, та іншими зацікавленими сторонами для визначення потенційних страхових ризиків та розробки рішень для них. З метою зменшення правової фрагментарності необхідне проведення комплексного огляду законодавчої бази у сфері страхування, адже різні статті, що регулюють дану сферу існують і у Законі «Про страхування», так і Цивільному Кодексі України та податковому законодавстві.

Хоч досконала система регулювання є беззаперечно важливою, операційна неефективність та недоброчесна бізнес-практика може підірвати стабільність сектору. Тому дієві реформи мають бути першочергово спрямованими на підвищення прозорості у діяльності, покращення підзвітності, надання якісних послуг та залучення громадськості.

Наразі критичним є питання рівня довіри споживачів до страхового сектору в Україні. Відновлення цієї довіри вимагатиме посилення підзвітності та контролю страховиків, а також розширення прав та можливостей споживачів завдяки створенню механізмів звернення з можливістю правового захисту. Особливої уваги потребує діяльність незалежних комітетів аудиту та управління ризиками, які можуть застосовуватися для нагляду за процесом звітування страховиків.

Страховий ринок значною мірою отримує перевагу завдяки хвилі технологічних інновацій. Діджиталізація надає можливість цілковитої трансформації індустрії, сприяючи підвищенню ефективності, розширенню маркетингових досліджень, покращенню споживчого досвіду, створенню нової продукції тощо. Іншуртех (Insurtech), використання сучасних технологій з метою інновації та розвитку традиційної страхової індустрії, включає застосування ряду технологій, як мобільні додатки, дана аналітика, штучний інтелект, блокчейн-технології, інтернет речей (IoT).

Окрім цього, не менш важливою є наявність висококваліфікованої робочої сили. Співпраця із освітніми закладами та галузевими асоціаціями забезпечить збільшення робочої сили, що матиме відповідні навички для

зростання рівня цифровізації у секторі. Також це вимагатиме фінансових інвестицій у освітні та навчальні програми для розвитку технічних навичок у потенційних спеціалістів.

ІТ-сектор в Україні стрімко розвивається, що закладає міцний фундамент і для покращення Іншуртех. Відповідна технологічна інфраструктура страховиків є ключовою для розвитку ринку. Це включає доступ до швидкісного інтернету, безпечні інформаційні мережі та бази даних, внутрішні платформи. Застосування сучасних технологій дозволяє оптимізувати процеси у роботі страховиків, до прикладу, обробка заяв, коментарів клієнтів, оцінка ризиків, консультування з загальних та базових питань, виплата відшкодувань тощо. Це не лише зберігає час, але й скорочує необхідні витрати на операційні потреби, що, у свою чергу, дозволяє страховикам здійснювати перерозподіл ресурсів та підвищувати власну прибутковість. Особливої уваги потребує процес оцінки ризиків, адже застосування технологій сприяє отриманню більш точних результатів, що дозволяє створювати більш відповідну та адаптовану продукцію, та забезпечує більш справедливе фінансове відшкодування учасників. На додачу, цифровізація приносить більш персоналізований досвід для клієнтів, що мотивує їх отримувати послуги повторно [42, с. 105-106].

Завдяки застосуванню мобільних додатків, веб-сайтів та чат-ботів кардинально змінилася комунікація страховиків із клієнтами. Відтепер останні можуть отримувати потрібну інформацію та мають нагоду скористатися послугами значно швидше та з меншими зусиллями. Це сприяє бажанню клієнтів користуватися послугами страховиків, та, відповідно, розвитку страхового сектору в цілому.

Уряд відіграє певну роль у стимулюванні інновацій страховій сфері завдяки наданню страхових пільг, грантів та інших форм фінансової підтримки страховиків. Це також стосується державно-приватного партнерства у провадженні досліджень у секторі, а також з перспективи

ефективності політичних інструментів, що застосовуються для стимулювання розвитку страхових технологій.

Одним із методів, що стають доступними завдяки новітнім технологіям, є створення регуляторної пісочниці. Це забезпечить формування безпечного простору для страхових стартапів та існуючих страхових компаній, аби вони експериментували з новою продукцією та бізнес-моделями, не адаптуючись під повний тягар чинних правил одразу. Вільний простір дозволить пришвидшення розробки та вдосконалення інноваційних рішень без порушення захисту прав споживачів чи стабільності ринку. Наразі НБУ вижили заходи для розробки регуляторної пісочниці для фінтех-компаній. Така основа може бути застосована і для страхового сектору з використанням існуючої політики та інструментів.

У цілому, перспективи впровадження Insurtech мають безліч переваг. До прикладу, це підвищить ефективність діяльності страховиків та оптимізує ряд внутрішніх операцій, що зменшить витрати. Завдяки персоналізації покращеним стане і клієнтський досвід. Окрім того, застосування технологій дозволяє охопити значно ширший ринок, особливо це стосується населення, що проживає у сільській місцевості. На додачу, Insurtech може сприяти розробці інноваційних страхових продуктів, що будуть краще адаптовані до потреб сучасного ринку, як параметричне страхування [43], страхування кіберризиків та індексне, чи параметричне, страхування [44].

Водночас, на шляху впровадження Insurtech можуть виникати певні перешкоди. Першочергово мова йде про традиційних страховиків, що не є відкритими до нових технологій. На додачу, питання безпеки даних та конфіденційності мають найвищий пріоритет за умови застосування технологій. Тож для ефективного застосування інновацій, важливими стануть створення надійної та адаптивної нормативно-правової бази для захисту даних споживачів, а також розробка потужних засобів кібербезпеки.

Одним із найважливіших секторів економіки України залишається агропромисловість, що забезпечує значну частину валютних прибутків, сприяє підвищенню зайнятості у сільській місцевості та відіграє важливу роль у глобальній продовольчій безпеці. У той же час, дана галузь є надзвичайно вразливою до низки ризиків, таких як погодні, біологічні, та геополітичні, що значно зросли під час повномасштабної війни.

Можливості аграрного страхування були сформовані у Законі України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» №4391-VI від 2012 року [45], проте ринок залишається недостатньо розвиненим. Серед основних бар'єрів є недовіра до страховиків, висока вартість полісів та низька поінформованість споживачів. Отже, виникає потреба у впровадженні заходів, спрямованих на активізацію аграрного страхування.

Першочергово це стосується оновлення нормативно-правової бази аграрного страхування, що враховуватиме також воєнні та післявоєнні ризики. Необхідним є створення функціонуючої системи державного субсидування страхових премій для малих та середніх сільгоспвиробників, а особливо це повинно включати тих підприємців, бізнес яких постраждав від війни. Важливим кроком стане також розвиток партнерських програм між державою, страховиками, банками та аграрними асоціаціями. Розбудова системи аграрного страхування є необхідною умовою збереження аграрного сектору, а також формування фундаменту для подальшого повоєнного відновлення України.

Однією з критичних та довготривалих проблем залишається наявність тіньового сегмента, тобто діяльності неліцензованих чи формально зареєстрованих, проте абсолютно недієвих, компаній, що знижує довіру як споживачів, так і інвесторів. Наявність тіньових учасників ринку спотворює реальність конкуренції, та послаблює можливості контролю держави над критично важливими процесами.

У такому контексті доцільним стає посилення нагляду з боку НБУ за дотриманням ліцензійних вимог та прозорості діяльності учасників страхового ринку. Однією із опцій реалізації такої мети є створення електронних реєстрів, які будуть відкритими для споживачів та міститимуть актуальну інформацію про ліцензії, порушення та санкції страховиків. Важливим кроком є також опрацювання правових механізмів для притягнення до відповідальності осіб, що ведуть неліцензовану діяльність.

Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» №1058-IV від 2003 року, поточної редакції від 04.04.2025, було закладено основи трирівневої пенсійної системи, що включає солідарну систему, накопичувальну систему та добровільне недержавне пенсійне забезпечення [46]. Однак, наразі функціонують лише два рівні, а саме перший та третій [47].

Така система стає дедалі більш фінансово обтяжливою, особливо в умовах активної фази демографічних змін, поступового старіння населення та збільшення потреби у соціальних видатках. Фактична відсутність другого рівня, обов'язково державного накопичувального страхування, обмежує можливості довгострокового накопичення, інвестування та формування внутрішніх ресурсів капіталу. Натомість, запровадження такої системи надало б можливість диверсифікації джерел пенсійного забезпечення, стимуляції розвитку фінансового сектору та зменшити фінансовий тягар держави.

Важливим кроком на шляху до реалізації такої системи є прийняття оновленого законодавства щодо обов'язкової участі громадян у системі накопичувального страхування. Доцільним стане також створення державного контролюючого органу, що відповідатиме за прозору діяльність фондів. Основою вдалого функціонування ринку також є забезпечення конкуренції серед недержавних пенсійних фондів та страхових компаній. Та

наостанок, необхідністю є також проведення інформаційної компанії щодо переваг та функціонування запровадженої системи.

Унаслідок повномасштабної агресії проти України критичним стало питання страхування воєнних ризиків, як з погляду загальнонаціональної економічної безпеки, так і активізації інвестиційної діяльності. У відповідь на ризики, викликані веденням бойових дій, НБУ, Міністерством економіки та Міністерством фінансів було розроблено проєкт закону «Про систему страхування воєнних ризиків» ще у 2024 році [48]. Починаючи з грудня 2024 року, профільний комітет Верховної Ради України розглядає даний документ.

Запропонований закон передбачає покриття ризиків фізичної шкоди, що є наслідками воєнних дій. Проєкт також включає створення Державної агенції зі страхування воєнних ризиків під керівництвом Міністерства економіки. Дана агенція відповідатиме за розробку спільної політики оцінки і прийняття ризиків для страховиків, що є учасниками системи [48].

Прийняття даної системи може суттєво змінити структуру страхового ринку України, та закласти основу для появи нового сегмента спеціалізованого страхування. Не менш важливою є зміна настроїв у суспільстві, зважаючи на можливість підвищення довіри, та збільшення кількості клієнтів, як наслідок нагальності потреби. З огляду на вищезазначені переваги, варто окреслити доцільні дії наразі, а саме:

- 1) Інституційне закріплення механізмів страхування воєнних ризиків, тобто створення відповідної нормативно-правової бази;
- 2) Створення гарантійного фонду, для забезпечення фінансової стійкості системи;
- 3) Налагодження системи державного моніторингу діяльності;
- 4) Інтеграція механізму страхування воєнних ризиків у загальну стратегію розвитку страхового сектору України.

3.2. Стратегія модернізації українського сектору страхування та системи його моніторингу

Для модернізації української системи страхування необхідне чітке законодавство та добре продуманий план впровадження змін, що посилює її роль як важеля економічної стійкості. Навіть масштабні реформи повинні бути підкріплені скоординованим покроковим підходом та належними механізмами моніторингу та оцінки. Для забезпечення ефективного та прозорого впровадження політики, інституційних, фінансових та людських ресурсів було розроблено стратегію, що включає план реалізації стратегічних напрямків розвитку страхового ринку, а також систему моніторингу та оцінки. Авторську розробку представлено у даному підрозділі.

З огляду на складність та характер змін у секторах, розроблена авторкою стратегія структурована навколо трьох основних фаз, кожна з яких відображатиме різний етап трансформації ринку та зрілості, а саме:

Фаза 1 упродовж 2025-2027 років: Даний етап включатиме ключові інституційні реформи. Головною метою є створення відповідної регуляторної бази та забезпечення підзвітності, прозорості та стабільності. Це передбачає зміцнення наглядової спроможності Національного банку України (НБУ) та внесення змін до законодавства для його узгодження зі стандартами ЄС, зокрема ключових положень Solvency II.

Фаза 2 упродовж 2027-2032 років: Дана фаза передбачає інтеграцію цифрових рішень та фінансової інклюзії, тобто сприяння розвитку інноваційних страхових продуктів (InsurTech), розширення доступу до страхових послуг для вразливих верств населення, особливо тих, хто проживає у віддалених регіонах, та ефективна інтеграція учасників ринку.

Фаза 3 упродовж 2033-2035 років: Даний етап зосереджує увагу на питаннях сталого розвитку, моніторингу та довгострокової успішності. Ця

заклучна фаза включає консолідацію результатів, створення платформи для довгострокового сталого розвитку, механізмів оцінки успішності провадження реформ в установі та розробку спільної системи оцінювання.

Таблиця 3.1

План реалізації стратегічних напрямків розвитку страхового ринку України

Стратегічний напрям та конкретні заходи	Ключові індикатори виконання	Відповідальні органи / інституції
Регуляторна модернізація та євроінтеграція: - Гармонізація регуляторної бази з Solvency II; - Перегляд вимог до ліцензування, платоспроможності та корпоративного управління; - Запровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування.	- Ухвалення законів; - Більше 80% положень є гармонізованими з нормами ЄС; - Досягнення запланованого рівня індикаторів регуляторної політики та управління (iREG), розробленими OECD; - Запуск другого рівня пенсійної системи із залученням щонайменше 2 млн учасників.	НБУ, Верховна Рада України, Мінфін
Посилення нагляду та прозорості ринку: - Впровадження ризик-орієнтованого нагляду; - Автоматизація подання та обробки звітності страховиків; - Публічний реєстр страхових компаній з індикаторами фінансової стабільності.	- 100% компаній у новій системі нагляду; - Зменшення кількості порушень щонайменше на 30%; - Функціонуючий онлайн-реєстр з відкритим доступом.	НБУ, Мінцифри, Комітет з фінансової політики

Продовження таблиці 3.1

Захист прав споживачів та підвищення довіри до страхування: - Створення інституту страхового омбудсмена; - Запуск онлайн-платформи для подання та моніторингу скарг; - Розробка стандартів прозорості страхових договорів та процедур врегулювання.	- Інститут страхового омбудсмена розпочав роботу; - Платформа використовується та є активною, щонайменше 1000 звернень за перший рік; - Щонайменше 70% клієнтів оцінюють якість обслуговування як «високу».	НБУ, Уповноважен ий ВРУ з прав людини, створений інститут страхового омбудсмена
Інституційний розвиток та інновації на страховому ринку: - Впровадження цифрових інструментів (електронний поліс, blockchain-реєстри); - Підтримка створення перестраховальних компаній резидентного типу; - Стимулювання впровадження insurtech-стартапів через державно-приватні партнерства; - Впровадження системи страхування військових ризиків; - Розвиток аграрного страхування	- Щонайменше 70% договорів оформлюється в електронному вигляді; - Створено не менше 2 нових перестраховальних компаній; - Функціонують не менше 5 insurtech-рішень, підтриманих на державному рівні; - Частка покритих інвестицій (% від залучених в Україну) від 50%; - Збільшення кількості застрахованих аграрних підприємств щонайменше на 100	НБУ, Мінцифри, IFC, Мінекономіки

Джерело: [Створено авторкою]

Система моніторингу та оцінки повинна бути побудована на принципах ефективності, об'єктивності та прозорості. Система повинна бути індикативною, тобто кожне впровадження має супроводжуватися набором ключових індикаторів ефективності, як якісні (до прикладу рівень довіри, оцінки клієнтів, зміна моделей поведінки); кількісні (такі як частка

застрахованих, загальний обсяг премій, частота страхових випадків, частота скарг); та структурні (наприклад створення відповідних інституцій, прийняття та впровадження законодавчих актів).

Говорячи безпосередньо про контроль, варто виокремити наступні рівні моніторингу:

- Операційний, що передбачає моніторинг виконання поточних заходів. Відповідними контролерами у даному аспекті виступатимуть НБУ та відповідні установи.

- Стратегічний, що включає аналіз впливу на структуру ринку та макроекономічні показники. Відповідальними органами виступатимуть Кабінет Міністрів, НБУ та наукові установи.

- Громадський, що забезпечуватиме участь груп зацікавлених сторін, к профільних асоціацій, журналістів тощо.

Дана система контролю передбачає створення щоквартальних аналітичних звітів та проведення щорічного оцінювання, відкритого для громадськості. Без належного операційного контролю та управління ризиками такий план ефективно впровадити неможливо. З цією метою передбачається створення НБУ міжвідомчої координаційної ради за участю Кабінету Міністрів, відповідних міністерств, страхових асоціацій, державного сектору та експертної спільноти. Стратегія повинна щорічно оновлюватися з урахуванням зовнішніх факторів як інфляція чи наслідки війни, та успішності впровадження попередніх положень.

3.3. Перспективи українського страхового ринку

Довгострокова перспектива українського страхового ринку безпосередньо залежить від тривалості війни, а також постконфліктним відновленням та реконструкцією країни. Оскільки початок повномасштабного вторгнення викликав низку загроз та став мотивацією

страхуватися для населення, водночас посилюючи невпевненість у майбутньому та зумовлюючи еміграцію частини населення закордон, попит на страхові продукти в Україні пройшов ряд видозмін. Водночас, можна припустити, що в період переходу від економіки військового часу до економіки мирного попит продемонструє тенденцію зростання.

Таке припущення першочергово базується на потребі та наслідках реконструкції пошкодженого майна. Величезні масштаби руйнувань, спричинених війною, вимагатимуть реконструкції. Станом на 31 грудня 2024 року спільна оцінка загальної вартості реконструкції та відновлення в Україні, визначена урядом України, Світовим Банком, ООН та Європейською комісією, становила 524 млрд доларів [49], і вірогідно, ця сума зростатиме з продовженням бойових дій. Водночас, дана реконструкція нестиме із собою ряд потреб у страхуванні.

У першу чергу мова йде про страхування майна. Після відновлення пошкоджених житлових об'єктів, особливо у міських районах, що значно постраждали від обстрілів, населення матиме більше приводів страхування відновлених чи новостворених будівель. На додачу, не менш масштабною є потреба у страхуванні будівництва, що включатиме численні великомасштабні інфраструктурні об'єкти, енергетичні об'єкти, транспортні мережі, та іншу критичну інфраструктуру держави. Якщо до фінансування відновлення долучатимуться міжнародні фінансові установи (МФУ), такі як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), то застосовуватиметься вимога незалежного страхового покриття. Також, із поступовим відновленням економічної активності, включно із діяльністю українського бізнесу, що постраждав від війни, більш актуальним стане страхування від переривання бізнесу. Це дозволить місцевим підприємствам оговтатися від високих втрат та зменшити потенційні майбутні ризики. Окрім того, масштабність реконструкції означитиме також збільшення робочої сили, що буде залучена

у відбудові. Оскільки це є доволі важка та часто не дуже безпечна праця, цілком імовірним є збільшення попиту на страхування життя та здоров'я, страхування будівельно-монтажних ризиків, страхування від нещасного випадку, а також страхування у небезпечних умовах праці та шкідливим умовах праці.

Загалом, траєкторія подальшого розвитку страхового ринку залежатиме від таких факторів як темпи повернення населення, що мігрували у межах чи поза межі країни, стан економіки України, а також темпи та успішність процесу реконструкції. Для формування сценарних моделей подальшого розвитку страхового ринку країни варто зосередитися на кількох аспектах. Першочергово це стосується визначення розмірів фінансової допомоги від міжнародних донорів, грантів, позик, їхній розподіл та вплив на різні сектори економіки. На додачу, під питанням залишаються швидкість та масштабність впровадження економічних реформ, а також виконання контрактів верховенства права, що безпосередньо впливають на рівень довіри інвесторів. Не менш важливою є успішність залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), а також застосування страхування як гарантії безпеки з перспективи пом'якшення політичних та економічних ризиків для міжнародних інвесторів.

Упродовж останніх років показник проникнення страхування в економіку в Україні залишається одним із найнижчих у Європі. У 2022 році загальний рівень становив 0,8%, у той час як загальний по Європі становив 6,4% [31]. І у той час як зростання за рік у Європі становило -8,6%, в Україні зниження було суттєво вищим, а саме -20%, як представлено у додатку Б. За словами голови координаційної ради Федерації страхових об'єднань та президента Ліги страхових організацій України Віктора Берліна, така ж динаміка продовжилася у наступні роки: у 2023 році показник проникнення становив 0,7%, із прогнозованими 0,8% у 2024 році [32]. Такі результати підтверджують, що у нас є значний потенціал та широкі перспективи для

подальшого розвитку. Довгостроковий прогноз передбачає значне зростання використання страхування в широкому спектрі демографічних та економічних секторів України. Існує кілька елементів, які сприятимуть такому зростанню проникнення страхування.

Оскільки економіка України продовжує відновлюватися, а реальна заробітна плата зростає, домогосподарства та підприємства матимуть більше вільного доходу для витрат на страхові продукти. Хоча точні темпи зростання є дуже невизначеними та залежать від перебігу конфлікту та стану світової економіки, макроекономічні прогнози таких організацій, як Міжнародний валютний фонд, передбачають поступове відновлення зростання ВВП у роки після закінчення бойових дій.

Підвищення рівня знань українців про концепції управління ризиками та страхові переваги збільшить попит на ширший спектр страхових продуктів. Згідно з опитуваннями щодо фінансової грамотності, проведеними Національним банком України та іншими організаціями, рівень фінансової грамотності в Україні низький порівняно з іншими європейськими країнами. Це підкреслює значні можливості для покращення завдяки цілеспрямованим освітнім ініціативам. Порівняно із середнім балом ОЕСР за 2023 рік, 63 зі 100, середній бал фінансової грамотності дорослих українців у 2021 році становив 58 зі 100. Національний банк України та шість інших державних установ утворили міжвідомчу робочу групу у 2024 році, яка схвалила Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року відповідно до Рекомендації ОЕСР щодо фінансової грамотності [50].

Забезпечуючи наявність принаймні базового страхового покриття для більшої частини населення, розширення обов'язкових страхових програм, включаючи обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності автовласників (ОСЦПВ), сприятиме зростанню ринку. Очікується, що нещодавні законодавчі зміни, такі як прийняття нового закону про цивільне

страхування цивільної відповідальності [51], який збільшує ліміти покриття та гармонізує українські стандарти з правилами ЄС, значно розширять цю ринкову нішу та стимулюватимуть зростання премій.

Довгостроковий шлях економічного розвитку України, що характеризується рухом до економіки до такої, що більше базується на знаннях та диверсифікації, також впливатиме на попит на страхові продукти в майбутньому. Зі зростанням галузей, що розвиваються, таких як інформаційні технології, цифрові послуги та креативні індустрії, спеціалізовані страхові рішення, що управляють конкретними ризиками, пов'язаними з цими секторами, набуватимуть дедалі більшого значення.

Попит на кіберстрахування, вірогідно, зростатиме, унаслідок зростання залежності сучасних компаній від цифрових технологій та небезпеки кібератак, які можуть призвести до фінансових втрат, шкоди репутації людей та порушення діяльності бізнесу. Розширення сектора послуг, який включає фінансові, юридичні та консалтингові послуги, збільшить попит на страхування професійної відповідальності для захисту фахівців від звинувачень у недбалості або помилках.

Проведення дослідження може бути важливим для оцінки змін в економічній структурі України та прогнозування відповідного попиту на різні види страхових продуктів. У цьому огляді слід врахувати кілька факторів впливу. Наприклад, очікувані темпи зростання для різних секторів економіки, які базуються на галузевих аналізах, проведених дослідницькими та консалтинговими фірмами, а також макроекономічних прогнозах таких організацій, як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд. Також варто оглянути успішність провадження нових технологій, включаючи блокчейн, штучний інтелект та Інтернет речей, а також їх вплив на профілі ризиків та бізнес-моделі в різних галузях. На додачу, варто включити зміну вподобань клієнтів через такі фактори, як підвищена

обізнаність про ризики та зростаюча потреба у спеціалізованих та адаптованих страхових продуктах.

Для довгострокового зростання українського страхового ринку подальша інтеграція з Європейським Союзом (ЄС) пропонує як перспективи, так і виклики. Впровадження страхових норм ЄС, таких як Закон про фінансову стабільність II, покращить стабільність та прозорість ринку, підвищить легітимність українського страхового сектору та підвищить його привабливість для іноземних та вітчизняних інвесторів. Оскільки багатонаціональні страхові компанії прагнуть розширити свою діяльність на більш інтегровані та скоординовані ринки, український страховий сектор може приваблювати дедалі більше прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Але цей процес інтеграції не позбавлений труднощів. Значні зміни у сферах корпоративного управління, управління ризиками та достатності капіталу вимагають адаптації від українських постачальників. Це може вимагати значних інвестицій у людські ресурси, технології та організаційну реструктуризацію. Місцеві суб'єкти, особливо малі та середні підприємства, можуть зазнавати тиску з боку регуляторних органів ЄС.

Висновки до Розділу 3

Аналіз стратегічних напрямків розвитку українського страхового ринку, особливо його впливу на економічну стабільність, показує, що потенціал сектору все ще значною мірою не реалізовується. В умовах зростаючої економічної нестабільності страховий сектор має потенціал виступати інституційним інструментом для пом'якшення наслідків кризи, залучення капіталу та стимулювання інвестицій. Однак, аби страховий сектор міг ефективно досягти цих цілей, необхідно впровадити низку заходів, спрямованих на підвищення ефективності, прозорості та стабільності ринку.

Основна увага реформ має бути зосереджена на покращенні інституційного середовища, зокрема шляхом посилення наглядової функції регулюючого органу, запровадження ризик-орієнтованого нагляду та розширення можливостей цифрового моніторингу та звітності. Сприяння конкуренції та підвищення якості страхових продуктів є не менш важливими, оскільки вони підвищують довіру споживачів до страхової галузі. Важливою є також боротьба з тіньовим ринком страхування.

Рекомендується також диверсифікувати продукти страхового ринку за рахунок нових видів страхування, з метою сприяння глибшій інтеграції страхування в національну економічну систему. Така інтеграція допоможе знизити ризики в ключових секторах, підвищити інвестиційну привабливість та посилити стійкість бізнес-середовища. Крім того, важливо створити ефективну систему моніторингу та оцінки страхових полісів. Запропонована стратегія та показники допоможуть перейти до відчутних інституційних змін, що сприяють сталому розвитку сектору та економіки.

Окремо варто наголосити на впровадженні механізмів, адаптованих до сучасних викликів. Особливої уваги потребують розвиток страхування воєнних секторів та аграрне страхування. Не менш критичним є запровадження повноцінної накопичувальної пенсійної системи.

Отже, успішна трансформація українського страхового ринку залежить від системної стратегії модернізації, яка інтегрує правові, економічні та технологічні аспекти. Застосування цих рекомендацій до страхування як елемента фінансового ринку дозволить активізувати та повністю інтегрувати його в систему сприяння економічній стабільності країни. Аналіз взаємозв'язку між зростанням страхового сектору та загальною стабільністю макроекономіки зменшує економічну волатильність та робить країну більш привабливою для інвесторів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження продемонструвало, що український страховий ринок є багатокомпонентною складною системою. Теоретичне розуміння сутності страхування дозволяє розглядати його не як простий механізм фінансового відшкодування, а як інструмент забезпечення економічної стабільності, що включає такі функції, як управління ризиками, соціальний захист, інвестиційне посередництво та підтримка довіри суспільства в часи невизначеності.

Незважаючи на поступову гармонізацію законодавства з європейськими регуляторними вимогами та розширення наглядової ролі Національного банку України, аналіз поточної ринкової ситуації демонструє, що страховий сектор ще не повністю виконав свої стабілізуючі функції. Основними причинами цього є переважання короткострокового та обов'язкового страхування, низька диверсифікація продуктів та низька участь ринку в довгострокових інвестиційних процесах. З інституційної точки зору страховий сектор все ще фрагментований, діяльність зосереджена в кількох провідних компаніях, із недостатньою капіталізацією.

У теоретичному аналізі страхового ринку як соціально-економічної організації критично важливе значення має здатність страхового сектору акумулювати значні фінансові ресурси та формувати інвестиційний потенціал. Ці особливості ринку не лише забезпечують стабільність для окремих осіб, але й сприяють інвестиційній діяльності та стійкості бізнесу, знижують рівень ризику в бізнес-середовищі, зміцнюють довіру до загальної фінансової системи та сприяють макроекономічній стабільності.

Особлива увага у даному дослідженні надавалася емпіричному тестуванню впливу страхового сектору на економічну стабільність держави. Використовуючи дані з 2002 по 2023 рік, було проведено економетричне

моделювання, що виявило статистично значущі кореляції між змінними проникнення страхування та валове нагромадження капіталу. Хоча коефіцієнт детермінації вказує, що на економічну стабільність впливає низка факторів, позитивний вплив страхування є свідченням потенціалу страхування як інструменту економічної стабілізації.

Емпіричні дослідження та інституційний аналіз формують основу для запропонованих стратегій та рекомендацій. Вони охоплюють як структурні зміни, що включають модернізацію регулювання, відродження довгострокового страхування, розвиток перестраховання та інвестиційної діяльності, так і інструменти зміцнення суспільної довіри, тобто цифровізацію послуг, розширення добровільного страхування, інтеграцію державної страхової політики для економічного добробуту. Адаптивна політика можлива лише завдяки регулярному перегляду, тому особливий акцент робиться на розробці системи моніторингу діяльності страхового сектору.

Однією з основних знахідок цього дослідження є те, що для перетворення страхових ринків з пасивних елементів фінансової системи на ефективні механізми стабілізації потрібен системний підхід. Такий підхід повинен пріоритетувати прозорість, довіру, довгострокові цілі та управління у кризових ситуаціях. У сучасних умовах високої національної та глобальної нестабільності страхування є одним з небагатьох інструментів, що поєднують соціальну стабільність та індивідуальну відповідальність.

Для забезпечення передбачуваності, стійкості та цілеспрямованого реагування на виклики, з якими стикається Україна наразі, вкрай важливо переосмислити страхування як інституційну систему підтримки економіки, а не як звичайну додаткову послугу. Тому розвиток страхування є стратегічною метою, а також метою економічної безпеки держави, та інвестицією в її подальший розвиток.

ДЖЕРЕЛА

- 1) Trenergy C. F. The Origin and Early History of Insurance. Clark, New Jersey: The Lawbook Exchange, Ltd., 2009. 330 p. URL: https://books.google.co.uk/books?hl=en&lr=&id=kkiFKCO5BAgC&oi=fnd&pg=PR1&dq=code+hammurabi+insurance&ots=6cT0mWCccS&sig=TsjslcgZrQEXtyhs-OEnITzbBVY&redir_esc=y#v=onepage&q=code%20hammurabi∓f=false.
- 2) Haueter N. V. A History of Insurance. Zurich, Switzerland: Swiss Reinsurance Company Ltd, 2017. 61 p. URL: https://www.swissre.com/dam/jcr:638f00a0-71b9-4d8e-a960-dddaf9ba57cb/150_history_of_insurance.pdf.
- 3) Dionne G., Harrington S. E. Chapter 5 - Insurance and Insurance Markets. Handbook of the Economics of Risk and Uncertainty. 2014. Vol. 1. P. 203–261. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53685-3.00005-2>.
- 4) Страхування: Підручник / ред. В. Д. Базилевич. Київ: Знання, 2008. 1019 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bazylevych_Viktor/Strakhuvannia.pdf.
- 5) Фисун І. В., Ярова Г. М. Страхування: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2011. 230 с. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/21222>.
- 6) Vaughan E. J., Vaughan T. M. Fundamentals of Risk and Insurance. 10th ed. Wiley & Sons, Incorporated, John, 2011. 669 p. URL: [http://dspace.kottakkalfarookcollege.edu.in:8001/jspui/bitstream/123456789/5174/1/Fundamentals%20of%20Risk%20and%20Insurance,%2010th%20Edition%20\(%20PDFDrive%20\).pdf](http://dspace.kottakkalfarookcollege.edu.in:8001/jspui/bitstream/123456789/5174/1/Fundamentals%20of%20Risk%20and%20Insurance,%2010th%20Edition%20(%20PDFDrive%20).pdf).
- 7) Outreville J. F. Theory and Practice of Insurance. Springer Science & Business Media, 1998. 340 p. URL:

https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=CoSYojFGfcC&oi=fnd&pg=PR9&dq=Insurance+scientific+paper&ots=QpPuypYyDO&sig=dlvvMfFnNRfshJ9dWein9VuNwq0&redir_esc=y#v=onepage&q=Insurance%20scientific%20paper&f=false.

8) Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.

9) Туган-Барановський М. І. Основи політичної економії. 1909. 354 с.

10) Insurance. Oxford Reference. URL: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100005655>.

11) Рябенко Г. М., Сіренко Н. М., Кравченко А. С. Страхування: Навч. посіб. Миколаїв: Миколаїв. нац. аграр. ун-т, 2014. 429 с. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7701/1/Ryabenko_G.Strahuvannya_NP.pdf.

12) Олійник О. В., Нагаєва Г. О. Страхування: Навч. посіб. Харків: ХНАУ, 2020. 252 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/8630/1/NP_STRAKHUVANNYA_20.pdf.

13) Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: монографія. К.: КНЕУ, 2005. 334 с.

14) Реверчук С. К., Білаш О. В. Ринок страхових послуг: монографія. Львів: АРС, 2013. С. 10-15.

15) Александрова М. М. Страхування: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2002. 207 с.

16) Полчанов А. Ю. Страховий ринок. 19 с. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/402074/mod_resource/content/1/02%20СТРАХОВИЙ%20РИНОК.pdf.

- 17) Alfred Manes. Insurance Hall of Fame. URL: <https://www.insurancehalloffame.org/alfred-manes-simple>.
- 18) Manes A. Grundzüge des Versicherungswesens: Monografie. 2nd ed. Leipzig : B. G. Teubner, 1911. 146 p. URL: <https://digi.econbiz.de/viewer/image/1011809893/47/>.
- 19) Dienstag G. T., Zaharieva L., Scally M. Investing in insurance: The value imperative. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/investing-in-insurance-the-value-imperative#/>.
- 20) Річний звіт 2024. Нац. банк України. 178 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2024.pdf?v=13.
- 21) Огляд небанківського фінансового сектору. Березень 2025 року. Нац. банк України. 12 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2025-03.pdf?v=13.
- 22) Додаток до огляду небанківського фінансового сектору. Березень 2025 року. Нац. банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-berezen-2025-roku>.
- 23) Показники діяльності страховиків. Проєкт ПРИМА. НАСУ. Асоціація страховиків. URL: <https://nasu.com.ua/indicator/>.
- 24) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.09.2019 № 79-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20#Text>.
- 25) Страхування. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market/insurance>.
- 26) Головна - Ліга страхових організацій України. *Ліга страхових організацій України*. URL: <https://uainsur.com>.

- 27) Національна Асоціація Страховиків України - Головна. Національна Асоціація Страховиків України. URL: <https://nasu.com.ua>.
- 28) Асоціація Страховий Бізнес (АСБ). Асоціація Страховий Бізнес. URL: <https://insurancebiz.org>.
- 29) Gross capital formation (% of GDP) - Ukraine. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.TOTL.ZS?end=2023&location=UA&start=1991&view=chart>.
- 30) Life Insurance Premium Volume to GDP for Ukraine. Federal Reserve Economic Data. FRED. St. Louis Fed. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/DDDI09UAA156NWDB>.
- 31) Europe: insurance penetration rate by country. Atlas Magazine: Actualité de l'Assurance et de la Réassurance. URL: <https://www.atlas-mag.net/en/category/tags/pays/europe-insurance-penetration-rate-by-country>.
- 32) Страховий ринок України: маємо унікальний досвід, яким готові ділитися з Європою. Економічна правда. 2025. URL: <https://epravda.com.ua/projects/strahoviy-rinok-ukrajini-804202/>.
- 33) Inflation, consumer prices (annual %) - Ukraine. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=UA>.
- 34) Foreign direct investment, net inflows (% of GDP) - Ukraine. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS?locations=UA>.
- 35) Unemployment rate. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/LUR@WEO/UKR?zoom=UKR&highlight=UKR>.
- 36) Real interest rate (%) - Ukraine. *World Bank Open Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/FR.INR.RINR?locations=UA>.

37) Solvency II. European Insurance and Occupational Pensions Authority. URL: https://www.eiopa.europa.eu/browse/regulation-and-policy/solvency-ii_en.

38) Insurance regulation and technology. Deloitte United States. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/financial-services/articles/insurance-regtech-adding-business-value-to-compliance.html>.

39) Концепція розвитку інноваційних наглядових та регуляторних технологій. Консультаційний документ НБУ. Нац. банк України. 32 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Concept_development_Suptech_Regtech.pdf.

40) Національний банк приєднався до Глобальної мережі фінансових інновацій. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-priyednavsya-do-globalnoyi-mereji-finansovih-innovatsiy>.

41) Зелена книга з розвитку регуляторних технологій на фінансовому ринку України. Нац. банк України, 2025. 21 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Zelena_knyga_2025_fin.pdf?v=13.

42) Євтушенко Н. М., Кривенко Ю. В., Стеценко Д. І. Цифрові технології у страхуванні. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2024. № 43. С. 105–114. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.06.09.2024.011>.

43) Ocampo D. G., Moreira C. L. FSI Insights on policy implementation. Financial Stability Institute, 2024. 28 p. URL: <https://www.iais.org/uploads/2024/12/FSI-IAIS-Insights-on-parametric-insurance.pdf>.

44) Alfiero S., Battisti E., Hadjielias E. Black box technology, usage-based insurance, and prediction of purchase behavior: Evidence from the auto insurance sector. Technological Forecasting and Social Change. 2022. Vol. 183. URL: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121896>.

45) Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 09.02.2012 № 4391-VI : станом на 18 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>.

46) Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV : станом на 4 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>.

47) Пенсійна система України. *Національний банк України*. URL: https://knpf.bank.gov.ua/uchasnykam/baza_znan/pensiina_systema_ukrainy.html.

48) Мінекономіки та НБУ презентували систему страхування воєнних ризиків. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-ta-nbu-prezentuvaly-systemu-strakhuvannia-voiennykh-ryzykiv>.

49) World Bank Group. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>.

50) Mapping Ukraine's Financial Markets and Corporate Governance Framework for a Sustainable Recovery. Paris : OECD Publishing, 2025. 170 p. URL: <https://doi.org/10.1787/866c5c44-en>.

51) Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 21.05.2024 № 3720-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3720-20#Text>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Дататабаза для проведення економетричного аналізу

Year	Gross capital formation % of GDP, %	Insurance Penetration (% of GDP)	Inflation, consumer prices (annual %)	Unemployment rate, %	Real interest rate, %	Foreign direct investment, net inflows (% of GDP)
2002	20,19%	1,8%	0,76%	9,60%	19,09%	1,58%
2003	21,94%	3,3%	5,18%	9,10%	9,00%	2,74%
2004	21,10%	5,5%	9,05%	8,60%	1,81%	2,55%
2005	22,51%	2,7%	13,57%	7,20%	-6,38%	8,75%
2006	24,54%	2,3%	9,05%	6,80%	0,28%	5,01%
2007	27,78%	2,4%	12,84%	6,40%	-7,28%	6,85%
2008	27,39%	2,2%	25,23%	6,40%	-8,93%	5,69%
2009	17,07%	2,2%	15,88%	8,80%	7,31%	3,92%
2010	18,37%	2,0%	9,37%	8,10%	1,93%	4,57%
2011	20,44%	1,6%	7,96%	7,90%	1,55%	4,26%
2012	19,61%	1,4%	0,57%	7,50%	9,64%	4,48%
2013	16,43%	1,8%	-0,24%	7,20%	11,83%	2,37%
2014	13,40%	1,5%	12,07%	9,30%	1,57%	0,63%
2015	15,93%	1,4%	48,70%	9,10%	-12,28%	-0,22%
2016	21,72%	1,3%	13,91%	9,50%	1,83%	4,42%
2017	19,96%	1,3%	14,44%	9,70%	-4,68%	3,28%
2018	18,59%	1,2%	10,95%	9%	3,13%	3,80%
2019	14,89%	1,1%	7,89%	8,50%	10,69%	3,77%
2020	8,93%	0,9%	2,73%	9,20%	3,62%	0,19%
2021	14,47%	1%	9,36%	9,80%	-9,22%	3,98%
2022	12,11%	0,80%	20,18%	24,50%	-12,09%	0,14%
2023	15,13%	0,70%	12,85%	19,10%	3,06%	2,56%

Складено авторкою на основі джерел: [29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36]

ДОДАТОК Б

Рівень проникнення страхування за країнами в Європі

Країна	2022 рівень проникнення			2021-2022 зростання		
	Життя	Ризикове	Загалом	Життя	Ризикове	Загалом
Данія	8.2%	2.7%	10.9%	-3.5%	-6.9%	-4.4%
Сполучене Королівство	8.1%	2.4%	10.5%	-9.0%	9.1%	-5.4%
Фінляндія	8.1%	1.9%	10.0%	-3.6%	0.0%	-2.9%
Швеція	7.5%	1.8%	9.3%	29.3%	-5.3%	22.4%
Франція	5.4%	3.3%	8.7%	-11.5%	-2.9%	-8.4%
Нідерланди	1.2%	7.3%	8.5%	-14.3%	-5.2%	-6.6%
Італія	5.8%	2.2%	8.0%	-15.9%	0.0%	-12.1%
Швейцарія	3.0%	3.9%	6.9%	-3.2%	-2.5%	-2.8%
Німеччина	2.4%	3.5%	5.9%	-7.7%	-10.3%	-9.2%
Бельгія	2.9%	2.6%	5.5%	-6.5%	-3.7%	-5.2%
Ірландія	3.5%	1.7%	5.2%	-16.7%	-10.5%	-14.8%
Іспанія	2.9%	2.0%	4.9%	45.0%	-37.5%	-3.9%
Словенія	1.3%	3.4%	4.7%	-7.1%	-5.6%	-6.0%
Португалія	2.4%	2.4%	4.6%	-31.4%	4.3%	-20.7%
Австрія	1.2%	3.1%	4.3%	-7.7%	-6.1%	-6.5%
Норвегія	2.6%	1.4%	4.0%	-18.8%	-17.6%	-18.4%
Мальта	2.5%	1.4%	3.9%	0.0%	-6.7%	-2.5%
Люксембург	1.9%	1.9%	3.8%	-20.8%	11.8%	-7.3%
Кіпр	1.8%	2.0%	3.8%	-	-	-
Чехія	0.8%	2.1%	2.9%	0.0%	0.0%	0.0%
Хорватія	0.6%	2.0%	2.6%	-14.3%	0.0%	-3.7%
Греція	1.2%	1.2%	2.4%	-7.7%	0.0%	-4.0%

Продовження таблиці

Польща	0.5%	1.8%	2.2%	-16.7%	-5.3%	-12.0%
Болгарія	0.3%	1.9%	2.2%	-25.0%	-5.0%	-8.3%
Угорщина	0.9%	1.2%	2.1%	-18.2%	-7.7%	-12.5%
Сербія	0.4%	1.5%	1.9%	0.0%	0.0%	0.0%
Словаччина	0.6%	1.1%	1.7%	-14.3%	-21.4%	-19.0%
Румунія	0.2%	1.0%	1.2%	0.0%	11.1%	9.1%
Україна	0.1%	0.7%	0.8%	0.0%	-12.5%	-20.0%
Казахстан	0.3%	0.5%	0.8%	-25.0%	0.0%	-11.1%
Загальний у Європі	3.4%	3.0%	6.4%	-10.5%	-6.3%	-8.6%

Джерело: [31]